

25708 *Міжшкільна Наукова Гімназія ім. Шевченка у Львові.*
АН. УРСР

Загальна Книгозбірня ч. 8.

Дмитро Николишин.

МАЄВІ АКОРДИ.

Картина у трьох діях.

КОЛОМІЯ, 1919.

З друкарні Вільгельма Бравнера в Коломії.

ЛННБ України ім.В.Стефаніка

00460117 (J)

Handwritten purple ink marks, possibly "v. 1000" and "v. 1000".

Horizontal purple ink smudge or mark.

Diagonal purple ink smudge or mark.

Faint circular purple stamp, likely a library or archival mark, with illegible text.

Розд. 14
Акції № 14
14/IV-50

2006

Дмитро Николишин.

МАЄВІ АКОРДИ.

Картина у трьох діях.

~~42516~~ / 8

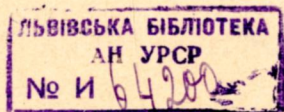

КОЛОМІЯ, 1919.

Накладом „ЗАГАЛЬНОЇ КНИГОЗБІРНІ“.

8(c) У „: 1917” - 2

Право вистави автором застережене.

Високоповажаному й Дорогому
Товаришеві

Теодорові Пйотровському

на спомин спільної служби Богині
драматичного мистецтва

серед

Артистичної Горстки

„Народнього Театру ім. Тобилевича
в Коломиї“

а в т о р.

Особи:

Роман Васильків, народній учитель.

Надя, його сестра, учителька.

Наталя, їхня мати.

Іван Швидкий, заможний мужик.

Настя, його жінка.

Калина, їхня дочка.

Корнило Гладун, вїйт.

Андрій, його син.

Катря Шовкова, сільська дївчина.

Петро Безрукий, сільський сторож.

Михайло,

Дмитро,

Грицько,

Федько,

Марійка,

Мелася,

Ганя,

Параня,

Гавдуниха, сільська баба.

} парубки.

} дївчата.

Перша дія.

Село.

Вулиця. Ліворуч школа, обведена від вулиці новим парканом, що заломлюєть ся під тупим кутом на переді сцени і губить ся на ліво за деревами. Малими ворітцями входить ся до городчика перед шкільним будинком, засіяного розкішними цвітами. Під вікном лавка зі спиною, перед нею столик та одню крісло. Вздовж паркану буйна зелень.

При столику на кріслі сидить **Надя** і вишиває сорочку. Крізь віачинене вікно ллеть ся барітонова пісня. Се **Роман** співає.

Ой, пише, пише та гетьман Мазепа
Та до Палію листи:
Ой, приїдь, приїдь, Палію Семене,
Та на бенкет до мене.

Ой, будемо, Палію Семене,
Будем пити, ще й гуляти,
Ой, будем пити, та будем гуляти
На Москаля воювати...

Надя. Покинь бо вже свої ноти та вийди з хати.

Роман *(виходить і далі співає).*

Ой, вже Семен, ой, вже Палієнко
На подвіре виїзджає,
А там його вельможний Мазепа
Вином з чадом напуває.

Ой, вже Семен, ой, вже Палієнко
Меду, вина тай напив ся
Та своєму вороному коню
Тай на гриву похилив ся.

Ой, як крикнув вельможний Мазепа,
Гей, на свої сердюки:

Ой, візьміть, візьміть Палія Семена
Та закуйте йому руки.

Надя. Чому ти заєдно сю пісню співаєш?

Роман. Тому, що гарна; і змістом глибоко трагічним і мельодією. Мені так і стоїть перед очима та історична хвиля, про яку говорить ся в цій пісні. Бачу Мазепу й Палія; два великі мужі, два — противники. Чисте непорозумінне: тут їм безумовно треба поєднати ся для добра рідного краю, а це лихий дух доводить до чогось цілком противного. Розєднались і занастили рідний край.

Надя. Пішли слідами своїх дідів і батьків.

Роман. Ой, так! Пішли їхніми слідами. А народ відпокутував їхні гріхи тай до нині ще покутує. . . . А як глибоко відчув він ту пригоду! Скільки туги тяжкої та безнадійного жалю вплив у ту мельодію. Неабиякий майстер сотворив її.

Надя. Чи не про неї говорив ти нині Калині?

Роман. Так! У звязку з народньою історичною піснею останнього століття. Для кращого розуміння заспівав їй мельодію пісні. Вона просто очарована нею; каже, що що йно з мельодією зрозуміла її повну красу, і не могла надивувати ся, як у душі простої людини могла утворити ся така чудова пісня. (*Сідає біля Наді на лавці.*)

Надя. Я й сама нераз дивую ся, яким чудом такі дива творять ся.

Роман. Так, як із камінчика, що його буря, чи повінь, чи яка иньша причина, відірве від кременистої скелі і кине у хвилі бистрої ріки, гладенька, обточена плиточка. Ми залюбки

оглядаємо її з усіх сторін і цінімо її відповідно до матеріялу, що з нього вона виточена. Її історія нагадує історію народньої пісні, що відірвала ся від душі невідомого поета і попала в бурливу струю народнього життя. Оттак саме пояснив я й Калині.

Надя. І вдоволила ся тим поясненням?

Роман. Ще й як. Вона деколи збиває мене з пантелику своєю понятливою. Скажеш їй раз, вона вже й запам'ятала. За один рік нашої науки вона зробила такий поступ, що другому треба б на се чотири.

Надя. Що їй хочеть ся вчити ся... такий багатій одиначці та в таких літах...

Роман. Сімнайцятка саме найкраща для науки. Що правда, найти таку цікаву на селі в наших часах, річ не легка. Мені тільки дивно, що старий, такий розумний чоловік, тай не післав її у свій час до школи. Та з неї була б учениця, якої пошукати.

Надя. Власне тому, що розумний. Хиба їй треба того нужденного учительського хліба, коли в неї свого біленького подостатком.

Роман. Я й не думаю, щоб їй треба було вчити ся для хліба, а тільки для знання.

Надя. А потім закортіло б... Краще не зачіпати. Прийде пора, віддасть ся тай жити ме собі в достатках, мов у Бога за дверима.

Роман. Ще за молода віддавати ся.

Надя. Так виглядає, але лігає, тай хлопців не бракує. Навіть Гладунів Андрій починає кидати за нею очима.

Роман. Андрій? А що ж йому до Калини?

Надя. Те, що й другому парубкові. Де гарної й багачкої всяке липне.

Роман. У нього ж є Катря. *(Встає й виймає папіроску.)*

Надя. Велика річ. Хиба після Катрі не може бути Калина?

Роман. Н — так... На скільки Калина згодить ся. Та навряд, чи в неї таке на думці. Вона за розумна на таке... *(Закурює.)*

Надя. На таке не треба розуму...

Роман. Як у кого. А про те... може бути... Дівочого серця так легко не збагнеш. *(Стає біля ворітця і дивить ся на вулицю.)*

Надя *(дивить ся на нього ув'язно; по хвили).* Чого доброго, готов ти ще ні з сього ні з того придбати собі двох ворогів.

Роман. Я? — Через віщо?

Надя. Через розум Калини. Коли б опісля що до чого, та не пішло по їхньому, всьому ти будеш виною.

Роман. Від мене його не набрала ся. Я дав їй тільки знання, якого прагне її душа. Се моя повинність.

Надя. Я тобі тим не докоряю. Звісно, ти дуже гарно зробив, що промостив їй дорогу для вищої самоосвіти. Та саме в сьому може бути приключка. Ти знаєш, що її мати не радо дивила ся спершу на вашу роботу і тільки уступала чоловікові. А це, чула я, вона знову починає гримати на неї за те, що за багато, мовляв, пильнує книжки.

Роман *(звернув ся до неї).* Невже? Від кого ти чула?

Надя. Та таки від Калини.

Роман *(живо).* Давно?

Надя. І вчора згадувала про се. Жалувала ся, що мама знову починає морочити їй голову нісенітницями.

Роман. Якими нісенітницями?

Надя. Звісно, якими: жіночими. Каже їй: „Покинь раз ту книжку та бери ся за путне діло, щоб вийшла з тебе добра господиня. А то за книжками та щасте прогавиш“.

Роман (задумано). Еге...

Надя. А я знаю, що старий Гладун острить на неї зуби. Се ж тобі невістка на все село.

Роман. Ти, бачу, багато дечого знаєш такого, про що я ніколи б і не подумав.

Надя. А вже ж! Жіночі очі бистріщі від чоловічих.

Роман. Ну, там із вашою бистротою.

Надя. Не смій ся, Ромку, бо якраз тобі не можна сміяти ся. Я таки ліпше від тебе бачу тай памятаю, що Гладун — вїйт.

Роман (подразнено). Так що з того?

Надя. Тобі би краще знати.

Роман. При чому тут його вїйтівство? Я з вїйтами не воюю, то й байдуже мені про них. Я роблю своє діло по своєму розумінню згідно з учительськими обовязками. От і все.

Надя. Але за твое широке розумінне обовязків завдяки такому вїйтові усунули тебе з гарного села і що йно мама виходили в інспектора, що дав тебе разом зі мною на одну посаду.

Роман. І що мені вдіяли? Господарку зруйнували, чи що? Коли казати правду, мені тут краще, як там. Сих останніх півтора року чи не найкращі із мого дотеперішнього життя. Я дякую своїй долі, що завела мене в це село. Се вийшло на користь і тобі і мені і мамі, бо можемо в купі жити. А що до обовязків — так от я змінив тактику і все гаразд. Тепер ніхто нічого не може мені закинути.

Надя. Війт усе найде ключку, щоб тобі дошкулити, як будеш йому бороздити.

Роман. Лихе його бери. Коли вчити Калину все одно, що йому бороздити, так нехай вибачає. Не прожену я від себе дівчини тому, що вона йому надаєть ся на невістку. — Зрештою я не хочу вірити, що Андрій змінив ся для Катрі. Він за поважний.

Надя. Ну, й смішний же ти, Ромку. Хиба поважний не може розлюбити одну, а полюбити другу? А вкінці — хоч би й так було, так яке тобі діло? Так чи сяк — вічно Калини вчити не будеш.

Роман. Твоя правда! От так би й відразу поставити справу.

З лівої сторони надходить **Швидкий**.

Швидкий. Добрий вечер, пане вчителю, тай вам, пані!

Роман. Доброго здоровля, пане голова. Просимо ближче. *(Отвирає ворітця і витаєть ся з ним.)* Звідкіль Господь провадить?

Швидкий. От різні справи господарські, свої й чужі, товчуть на старість чоловіком по всіх кутах. Оце по дорозі з поля поступив до крамниці купити свіжого тютюну.

Надя. Просимо сідати. *(Встає і подає йому крісло.)*

Швидкий. Спасибі. Я от так по дорозі.

Роман. Тим більше. Після цілоденної праці можна й по дорозі на часок присісти. Ти, Надю, винеси нам по скляночці вишняку, то й розмова жвавніше піде і роти нам не позасихають.

Швидкий. Не треба, пані вчителько, спасибі.

Надя. Одна скляночка не завадить. *(Виходить до середини.)*

Роман. Прошу, пане голова, сядьте, будь ласка, та заки пічнете свіжий, позвольте мого. *(Частує його папіроскою)*

Швидкий *(бере папіроску і сідає на вказане місце)*. Дякувать.

Роман Як же там крамниця? Розвивається гарно? *(Сідає.)*

Швидкий. Надсподівано, пане вчителю! Саме тепер розглядав я доходи, оттак нашвидку. Я цілком задоволений. Вже що ви нам, пане вчителю, порадили, то все вийшло на добре. Дав би вам Господь і з роси і з води. От і моя пасіка кращий достаток дає, відколи послухав вашої ради.

Роман. А не казав я! Бачите, мене багато дечому навчив мій старий професор господарства. Всі його уваги що до пасічництва я випробував на своїх пнях і показало ся, що вони дуже влучні. От я й не жалію їх нікому, хто приходить до мене по пораду.

Швидкий. Знаєте, пане вчителю! Я нераз уже собі міркував — не во гнів вам нехай це буде —

Роман: Прошу, прошу! Рад слухати.

Швидкий. Дивлю ся на вашу господарку тай думаю собі: як би вам так яких сорок — пятьдесят моргів ґрунту, з вас був би господар на ціле село. А ще з вашим серцем — вибачайте, що так просто скажу — але з вас що йно тоді була би правдива користь людям.

Входить Надя з двома склянками вишняка.

Роман *(смієть ся)*. Хто знає, може тоді й часу не було б.

Надя *(ствить на стіл склянки)*. Прошу!

Швидкий. А ви, пані, як кажете? Не був би з пана вчителя господар на ціле село?

Надя. З нього — господар? Та ви його перехвалили, пане голова. Не штука господарити маминим оком та маминими руками.

Роман. От вам, пане голова, правда про мій господарський хист. Дай Господи! (*Підносить склянку.*)

Швидкий (*цокаєть ся з ним*). Доброго здоровля. А я таки кажу, вже як собі знаєте; я вашу маму добродійку дуже шаную, але що чоловіча голова, то не жіноча. (*Пє.*)

Надя. Не піддавайте тону, пане голова, а то він готов ще справді подати ся на господаря. (*Відходить із усміхом.*)

Швидкий. Оттак вони всі — ті жінки. Одна за другою стоїть. Така й моя Калина. Все руку тягне за мамою. Тільки ж нас не одуриш.

Роман. А до речі, пане голова. Давно вже збирав ся я спитати вас, чому ви не дали своєї Калини до школи до міста. У неї ж талант, якого пошукати.

Швидкий. Якось не складало ся, пане вчителю. З нашого села мало хто пішов у школи. Вона, що правда, показувала велику охоту, але мати дуже вже противила ся. Звісно, вона в нас одиначка, добра, хвала Богу, доволі, от і мене перемовила.

Роман. Жаль, пане голова. Я щиро вам кажу, такої тямовитої дівчини я не зустрівач. Всякі відомости всисає в себе, як губка воду.

Швидкий. Та що їй з того прийде?

Роман. Як — що? Хиба ж мало сього, як її душа просвітить ся, як вона пізнає світ і його загадки?

Швидкий. Усіх загадок і так не розгадає.

А який з того хосен, як собі їх поставить і даремне морочити ме собі голову?

Роман. Се ви, пане голова, починаєте говорити чужі думки. Ви прецінь не так думаете, а то не дозволили б Калині приходити до мене на науку.

Швидкий. Я їй ніколи нічого не боронив і боронити не хочу, бо вона нічим мені ніколи не спротивила ся. Вона до тепер тільки радувала мое серце, от тому й я чиню її волю. Тай знаю й се, що для сільської дівчини не вадить знати трохи більше над те, як дає сільська школа. Але на вчену я її не лагоджу.

Роман. А як би їй замануло ся бути дійсно вченою?

Швидкий. Так се було би для неї, або для нас нещастем. Краще не говорім про се, пане вчителю.

Роман. Але ж ні, пане голова. Я вас хочу розуміти. Звідки тут нещасте?

Швидкий. Та то проста річ. Набереть ся розуму, тоді хто зможе зробити її щасливою? Де знайдеть ся на селі такий парубок? А піде від нас у світ, так що ми без неї робити мемо? Та моя стара не пережила б того.

Роман. Гм, так... Правда... А я про те не думав.

Швидкий. А я передумав це з усіх боків. І не дивую ся, що Настя хоче її відірвати від книжки. — Але краще покиньмо сю справу та вернім до давнього. От я й кажу, що з вас був би неабиякий господар, хоч ваша сестра инакше думає.

Роман (*задумливо*). Думаєте... Я не знаю...

Швидкий. Ви, що правда, в нас такий учитель, що дай Боже нам таких, поки наше

село. Але вам би краще вчити дорослих, парубків, а то й старих, а тут на шиї всяка своя й чужа помана.

Роман (*так само*). Можлива річ... А вже ж! Та мені — поки що вони ще не дуже досолили... (*Силуваний сміх*.) А от що! (*Знову свobodно*.) Коли на вашу думку — Калину треба відірвати від книжки — тобто на думку вашої жінки — так добре було би зробити се відразу, тепер.

Швидкий (*заскочений*). Я... ні... я того не кажу, пане вчителю. Я — вибачайте — я не хотів вас оскорбити... (*Смієть ся заклопотано*.) А про те — ваша воля.

Роман. Ви мене нічим не оскорбили. Я хотів би як найліпше... задля Калини. Кінчим! (*Пють*).

З правої сторони надходить **Безрукий**. В зубах у нього порцелянова люлька на довгим цибуху, на ліву ногу трохи налягає, тому підпирає ся палицею.

Безрукий (*до себе*). От тобі й життє. І сюди піди, і се принеси, і там послужи, і в ночі сторожи, щоб яка нечиста сила до церкви не закрала ся. А тут тобі ще й така зизоока відьме лізе на шию. І чого їй треба від мене? Якому лисому бісови треба її цибульки?... (*Йде в напрямі ворітець*.)

Швидкий. Чого це ви, Петре, воркотите? На кого так відказуєте?

Безрукий (*аж тепер запримітив Швидкого й Романа*). Га? Ага! Та же та Гавдуниха морочить мені голову.

Роман. О го! Чи не хоче, щоб ви до неї прийшли на зальоти?

Безрукий. А нехай до неї Луципер ходить. Тьфу!

Швидкий. А може їй подобала ся ваша люлька. Хто це вам зробив такий дарунок?

Безрукий. Та таки пан директор, нехай здорові будуть. Коло них то й варто походити; все щось кинуть. А вона хоче, щоб я сторожив її цибульки та чесничку та хрону за простибі.

Швидкий. Як то сторожив?

Безрукий. Та от помийниця Мошкова провідала, що сеї ночі на мене черга. От і лізе.

Швидкий. Від чого сторожити? Від собак, чи як?

Безрукий. Ну, хиба від собаки встережеш? Від парубків, щоб не толочили. Бо через її пайку зробили собі стежку з долинів на майдан. Та хто тих вітрогонів годен спинити. *(За той час увійшов до городчика.)*

Швидкий. Нехай Гавдуниха поставить тичку.

Безрукий. Еге, тичку. Та він один з другим і попри тичку піде. *(Виймає з торби лист і часопись.)* От вам почта: лист тай газета; більше не було нічого. *(Дає Романові.)* Щось там, Іване, вийт від вас хоче. Питав, чи не знаю, де ви. А я казав: Певно в полі, або дома. А де ж би?

Швидкий *(встає)*. А я ні в полі, ні дома, а в школі.

Безрукий. Я й забув за школу.

Швидкий. Не знаєте, чи пильне діло?

Безрукий. Мабуть пильне, коли до завтра не може заждати.

Швидкий. Так я піду. Може стріну його. Добраніч, пане вчителю, тай дякувать.

Роман. *(встає й подає руку)*. Добраніч, пане голова, ще раз пригадую, коли що не те — як би Калина —

Швидкий. Та я, пане вчителю, їй Богу, і в думці не мав оскорбляти вас. Вибачайте, що вихопив ся з таким немудрим . . .

Роман. Ні, ні! Я говорю цілком поважно.

Швидкий. Та як би що до чого, так я щиро вам скажу: так і так. (*Виходить на вулицю.*) Поки що — ночуйте здорові! (*Відходить на право.*)

Безрукий. Може ще чого треба, пане директор?

Роман. Мені нічого. Спитайте в кухні. Мабуть дров на завтра . . . Ага! Слухайте, Петре. Не знаєте, чого вйтові треба у Швидкого?

Безрукий. Хто його зна. На те він вйт.

Роман. А як гадаєте? Чого йому може бути треба? Адже вони не дуже то кумають ся.

Безрукий. Та ніби не дуже. (*Поправляє люльку.*) Трохи там Іваниха за Андрієм упадає — ніби для Калини, тай вйт не від того. Знаєте, богач зазирає за богацьким гніздом.

Роман. Так гадаєте . . .

Безрукий. Та що тут гадати. Про се вже й Гавдуниха базікала. А в неї добрий нюх. Тільки ж я все своє: Куди курці до зозулі.

Роман. Тобто як?

Безрукий. Та таки так. Одно другому не пара, тай годі. (*Пускаєть ся до кухні поза будинок.*) А на пана директора як відказують.

Роман. На мене? За що?

Безрукий. Та ніби таки за неї, за Калину, за те, що ходить до вас на науку, чи що.

Роман. Еге! А хто ж то відказує?

Безрукий. Якто хто? Люди. Гавдуниха казала, що й Іваниха. Каже: „Завертає дівці голову . . .“ Та я й сам не знаю, на що дівці книжка. От куделя, серп, сапа, кочерга . . .

~~851.7~~

. 002 No . N

Роман. Ну, Петре, ви багато річий не знаєте.

Безрукий. Бо таки не знаю. Дівку вчити, все одно, що полову сіяти; нічого не виросте.

Роман. Що ви тямите. Є й такі, що з них будуть люди. А годі боронити, як там котра хоче вчити ся.

Безрукий Еге! Ніби то. Чого иньшого хоче, а в книжку устромить очі...

Роман. Ну, лишім се. Ідіть та спитайте, може чого треба.

Надя (*крізь вікно*). Ромку, вечера на столі. (*Зачиня вікно.*)

Роман. Іду. (*Виходить до будинку.*)

Безрукий (*до себе*). Аякже. Думає, що обдурить старого Петра. Та я їх знаю, як свої діраві ходаки. Їм воробці в голові, а не книжка... (*Відходить.*)

Здалека чутно пісню **Андрія**.

Ходить сорока коло потока

Тай краче,

Тай краче, серденько, тай краче, рибонько,

Тай краче.

Ходить Андрійко коло віконця

Тай плаче,

Тай плаче, серденько, тай плаче рибонько,

Тай плаче.

З лівої сторони входить **Андрій** і співає далше.

Вийди, Калино, вийди, рибчино,

Ой, вийди,

Ой, вийди, серденько, тай вийди, рибонько,

Тай вийди.

При останніх словах із противної сторони входить **Калина**, з книжкою в руці.

Калина (*незапримічена Андрієм відповідає*).

Дарма тоскуєш, дарма воркуєш,

Не вийду,

п. 64200.

Не вийду, соколе, до тебе ніколи
Не вийду.

Андрій (*заскочений її появою і збентежений її відповіддю*). А таки вийшла...

Калина. Ба ні, я собі йду своєю дорогою тай не хочу дати себе на шутки.

Андрій. Які там шутки. Це ж пісня.

Калина. Тільки чужих імен не вставляй у неї. В тебе ж є своє.

Андрій. А хіба се гріх?

Калина. Як собі думаєш. По моему таки гріх. (*Переходить на перед.*)

Андрій. Куди йдеш? Чи не до вчителя...

Калина. А хоч би й до нього; так що?

Андрій. Ніщо. Видно є в тебе до нього діло.

Калина. А вже ж! Без діла я й до школи не забіжу, не то йти на другий кінець села.

Андрій. Звісно. Одначе як би в мене не було діла, так я б і не заходив сюди.

Калина. Цікаво. Чи не хотів побалакати з учителем?

Андрій. А що ж мені з ним балакати? Книжок на спілку не читаємо.

Калина. Ого! Відколи се так?

Андрій. Відколи ти за довго з ним балакаєш.

Калина. Так чого сюди зайшов?

Андрій. Того, що — ти сею дорогою ходиш.

Калина. Вигадав.

Андрій. Ні, не вигадав, а справді таки — хотів тебе побачити...

Калина. Мене? — Знову шуткуєш. Нащо тобі мене бачити? Хіба я чудо яке, чи що? (*Сміється.*)

Андрій. Ех, Калино, коби ти знала... Не чудо, а чарівниця: зачарувала мене, затуманила.

Калина. Господь з тобою, Андрію! Ти либонь помилив ся. Як можна! А Катруся що?

Андрій. Помилив ся, кажеш... Що ж! Воно й добре було би помилити ся. А що, як ні?

Калина. Ти того не зробиш.

Андрій. Не зробиш... Яке чудне слово. „Не зробиш“... Ха-ха... Та на що його робити, коли воно само робить ся. Ех, Калино, як би ти знала, що таке коханне...

Калина. Коханне? Андрію, що ти? Схамени ся! Мені страшно тебе слухати. Тому дві неділі тобі й не снило ся змінити ся для Катрі. Як вона раювала.

Андрій. Дві неділі... На око не змінив ся, а в душі... Я й не чув ся, як серце почало тоскувати за тобою, за твоїм голосом, за карими очима...

Калина (*поважно*). Андрію, не говори мені такого і не думай про се. Я була для тебе щира, як сестра, а ти мені за те так погано дякуєш.

Андрій. Щира, як сестра, поки не роздмухала в мойому серці полум'я, якого словами не погасиш.

Калина. Не хочу цього більше чути, Андрію. Се гріх, супроти Катрі гріх. Пригадай собі, кілька то вечерів перебалалаки ви в купці, забуваючи про цілий світ. Кілько надій влив ти їй у душу. А тепер хочеш, щоб я ставала впоперек дороги своїй першій товаришці? Сього ніколи не буде. Ти сам на таке не пристанеш. Ти за чесний на таке діло.

Андрій. За чесний... Спасибі за добре слово. Похвалила, що гей! Ех, Калино, як би тебе так у груди вялило, як оце мене вялить, не говорила б ти мені про честь, тощо.

Калина. Не всі люди однакової вдачі.

Андрій. Як болить, то всяке кричить.

Калина. Або сціпить зуби тай мовчить. Та ми до нічого не добалакаємо ся. (*Хоче йти до ворітця.*) Краще покінчим.

Андрій. Тобі спішно до вчителя... Ну, щож! Щасливої дороги. Там краще піде розмова.

Калина (*спинила ся*). Андрію, що хочеш цими словами сказати?

Андрій. А таки я відгадав, де з тобою можна здибати ся.

Калина (*вражена*). Моє серце чисте. Не вражай його, бо ніколи і словом не озву ся до тебе.

Андрій. Та після сього можна й так.

Від поля, з правої сторони спів **Катрі.**

Ой, піду ж я лісом — бором

Тай стану я під явором :

Явороньку зелененький,

Пропав мій вік молоденький.

За час пісні: Андрій хоче відійти.

Калина. Куди, Андрію?

Андрій. Та ми вже скінчили. Чого ж тобі?

Калина. Стривай! Се ж Катря співає. Вона сюди йти ме, то й поговоримо.

Андрій (*здивовано*). Про що?

Калина. Оттак, як завсіди. Не йди, Андрію, тобі конче треба з нею говорити.

Андрій. Що? З нею говорити? . . . Ні, краще й не здибати ся. (*Відходить у глибині на ліво.*)

Голос міцнішає, з останнім словом входить з правої сторони **Катря** з сапсю.

Катря (*побачивши Калину*). О, Калина! Чого так зажурила ся? (*Підходить до неї.*)

Калина. Я? . . . Де там. Ні трохи. Ти з поля?

Катря. Підгортала росаду за садами над потіксом. А в тебе книжка... Певно від учителя йдеш...

Калина. Чому так усміхаєшся? Так чудно якось...

Катря. От і вигайдай. Се від щирого серця. *(Сперла сапу об тин тай обняла Калину.)* Ти ж мене, Калиночко, знаєш.

Калина. Знаю, Катрусю.

Катря. Я знаю, що ти його шануєш і любиш, бо й маєш за що. Я на тім, що правда, не дуже мудра, тай книжка не манить мене, хоч як ти її й не захвалюй. Але ти просто раюєш біля них.

Калина. Як не раювати, Катрусю! Та ж там тільки краси, тільки глибоких думок. Очі розтвиряються тобі. То так, як би вилізти на яке високе дерево, або на гору і подивитися кругом себе: так далеко — далеко видиш, що аж у голові крутиться.

Катря. Люблю слухати, як ти говориш.

Калина. Е, що я. Як би ти послухала, як він говорить, тоді певно і книжку полюбила б.

Катря. Книжку, як книжку, але його то певно. Дивуюся, що ти до нині не закрутила собі голови. Я б не витримала.

Калина. Чудні якісь жарти...

Катря. Не гнівайся, Калиночко. Моя мова щира. Знаєш, кілька разів балакаю з тобою, то так і палахкотить моє серце. Я хотіла б видіти тебе щасливою, як я біля Андрія, ні! ще більше: як янголи в раю.

Калина. Щастє переливаєть ся через край твого серця. Чому ж ти сумної співала.

Катря *(пускає її).* Сама не знаю. Так чо-

гось... Часом буває — якась несподівана тоска огорне душу та мов кліщами стисне за серце.

Калина. Відколи так, Катрису?

Катря. Вже зо дві неділі... (*Мовіанка.*) Та воно швидко проминає. (*Бере сапу.*) Нині от Андрій обіцяв ся вийти до мене і не вийшов.

Калина. Обіцяв ся?

Катря. Так. Останніми часами Андрій взагалі не дуже любить додержувати обіцянки.

Калина. Ти б із ним поговорила на розум.

Катря. Страшно. Ану ж прогніваєть ся. Ще поганіще вийде. — Тільки... вкінці може таки доведеть ся поговорити. (*Жалісно усміхнула ся.*) Оставай здорова! (*Хоче йти.*) Знаєш, Калиночко, хвилями шпигає мене думка, що він про... другу думає. (*В голосі жаль.*)

Калина (*збентежена*). Господь з тобою! Де цьому правда.

Катря. Може б така думка й не полохала мене. Але я знаю, що Гладун дивить ся на мене кривим оком, бо я на його невістку за бідна. (*Пускаєть ся до відходу.*)

Калина. Не йому ж із тобою жити.

Катря. Та що з того! Хиба не знаєш богацьких рахунків... (*Відходить на ліво.*)

Калина (*по хвилі поволи отвирає ворітця, підходить до вікна й дивить ся*).

Надя (*з середини*). А, Калина! Заходи в хату!

Калина (*кланяєть ся головою*). Добрий вечер, пані! Не хочу докучати. Я лиш на хвилинку.

Надя (*крізь вікно*). Ходи, ходи! Не бій ся. Я сама. Мама в кухні, а Ромко вийшов у сад. Я щось тобі цікавого скажу. (*Зачиняє вікно.*)

Калина (*заходить до середини*).

Зза будинку чутно пісню **Романа**, з якою виходить.

Роман (*співає*).

Ой, літав, літав на метеликах під хмари,
Та не напивав собі на землі пари.

Проминула яр, я лечу зпід хмар між люди;
Ой, котра ж мені за дружиноньку буде.

Літечко мина, личко морщить ся тай вяне,
Ой, ніхто мені за дружину не стане.

Зза будинку виходить **Безрукий** з двома коновками
й коромислом; в зубах люлька.

Безрукий. Ого, вже й пан дирехтор виспі-
вають.

Роман. А хиба що?

Безрукий. Та ніби нічого. Я так собі кажу,
бо в нас на вулиці лише парубки та дівки
співають.

Роман (*сміється*). Хиба ж я не парубок?

Безрукий. Га? — парубок? (*Здвигнув ра-
менами і пустив ся на вулицю.*) Вигадує...

Роман. У мене ж поки що нема жінки.

Безрукий. Та жінки нема, але як можна
казати, що парубок. В мене той парубок, що
ходить у сіраку, вміє косити, жати, молотити...

Роман. Се невелика штука. І я потраплю
те все.

Безрукий. Га? невелика? Еге! Так — я-
зиком усяке молотило б, але як би що до чо-
го... що то говорити! Се не те, що за
книжкою сидіти, або пером по папері водити.

Роман. А вже ж! Треба мати силу і вправу.

Безрукий. Ото ж бо й є, що силу. Тай та-
ки вміти. Ціп не палиця, коса не ножик; як
будь ними обертати не станеш. (*Іде.*)

Роман. З вас, Петре, мусів бути добрий

господар.

Безрукий З мене господар? (*Спинив ся.*)
Та на чім? На тій грядці, то заяць перескочить? Як би так з півризи, то може б що й вигосподарив.

Роман. Треба було тримати жінку в руках, то й поле було б у вас. (*Пускаєть ся до дверий.*)

Безрукий. Ая! Жінку в руках... Та який куций біс вдержить таку погань. Та то як полова; дмухне вітер, диви ся, вже й летить, тай таки просто в калабаню. — Ех, знав Панбіг, що робить, як забирав її, та прости, Боже, гріха, коби так яких чотири роки скорше...

Роман. Всяко між людьми буває. (*Відходить до середини.*)

Безрукий. Та же так. Божа воля тай годі. (*Поправляє вогень у люльці, бере коновки і йде впоперек сцени.*)

З лівої сторони поперед школу входить **Гладун**.

Гладун (*ще за лаштунків*). А гов, Петре, зачекай!

Безрукий (*не обертаєть ся*).

Гладун (*входячи*). Чуєш, старий? Зачекай!

Безрукий. Га? Як? (*Обернув ся з другого боку сцени і став.*)

Гладун (*серед сцени*). Ходи сюди!

Безрукий (*не рушаєть ся*). Куди?

Гладун. Та сюди ж, кажу, до мене.

Безрукий (*кладає коновки на землю*). Чого?

Гладун. З коновками ходи.

Безрукий. Га? З коновками? Та вони порожні.

Гладун (*лихий*). Саме тому, що порожні.

Безрукий. Чудасія. (*Бере коновки і йде до нього.*)

Гладун. А коромесло?

Безрукий. Га? І коромисло? Та на біса вам воно?

Гладун. Не твоє діло.

Безрукий *(бере й коромисло і йде до нього.)* От я й тут. *(Став перед ним.)*

Гладун. Иди на цей бік. *(Показує під тин.)*

Безрукий *(перейшов на другий бік).* Ну й що?

Гладун. Ніщо. А тільки не минай старшину в порожні. Розумів? *(Минає його.)*

Безрукий. Та я... та се ж не ранок.

Гладун. Так що. А справу можеш поспувати.

Безрукий. Коновками? Може... та борони мене, Господи! Я ж вас, пане начальнику, не видів.

Гладун. Все одно. Тепер можна тобі йти.

Безрукий *(здвигнув раменами сплюнув, забрав коновки і пішов).*

Гладун *(пустив ся в глибину на право та глянувши на ліво зупинив ся).*

З лівої сторони входить Андрій.

Андрій. Ви куди, тату?

Гладун. Оттакої. Син пита батька, куди йде. Та краще я тебе спитаю, куди? Адже пора бути дома.

Андрій. Власне йду до дому.

Гладун. По твоїх очах того не пізнати.

Андрій. Через те я й кажу.

Гладун. Що ж це тебе тою вулицею носить?

Андрій. Ходив до Дмитра тай тільки.

Гладун. Бреши, бреши. Гадаєш мене одурити. Я ж оце недавно здибав його коло церкви.

Андрій. Ну, то що? За те я його не бачив.

Гладун. Ей, Андрію. Починаєш говорити неправду. Се дуже негарно дурити батька. Ти певно заходив до Шовкової.

Андрій. А хоч би й до неї, так що?

Гладун. Ото ж бо є. Але я тобі казав, що твоя дорога не туди, бо з того нічого не буде.

Андрій. Ви все своє.

Гладун. А вже ж не твоє. На твій немурий вибір я не можу пристати і не пристану, бо Катря тобі не пара. Пора вже тобі мати розум та оглянути ся не на жарт за гідною дівчиною.

Андрій. Чим же вона не гідна?

Гладун. А тим, що бідна. Вигадав: Богацький син хоче вязати ся з такою, що й їсти не має що. Тобі б оттуди (*показує рукою*) кинути ся: вона богачка, одиначка тай нічого собі, а ще й на книжках трохи розумієть ся.

Андрій (*невдоволено*). Гадаєте, що злакомить ся.

Гладун. Тай чому не мала би злакомити ся. Не бій ся, на маєтки кожда зловить ся. Тай Шовкова не чого иньшого в тебе хоче, а білого хліба.

Андрій (*роздратовано*). Аг, дайте мені спокій із вашими маєтками. (*Хоче йти*).

З лівої сторони надходить **Настя**.

Настя. О, се ви, пане начальнику? Добрий вечер! Яка пригода завела вас на наш кут?

Гладун. Дай Боже здоровля. Оттак, за громадськими ділами... Знаєте, як то наш уряд.

Настя. Тай Андрій...

Гладун. От волочить ся по вулицях та шукає собі напасти.

Настя. Нехай іде з тим словом. Звісно, парубок, то й чому не поволочити ся трохи. Му-

силь відгуляти. Оженить ся, то й поли присяде, а поки що чого має собі жалувати? Правда, Андрію?

Андрій (усмінувся нїяково).

Гладун. Ого! що вже в нього за гуляння. Батька не хоче послухати ні в чому...

Настя. Як буде треба, то певно послухає.

Гладун. Та щоб не було запізно, бо тоді й жалі не допоможуть.

Андрій. Ви на тім нічого не стратите. (Відходить.)

Настя. Чого це він такий не свій?

Гладун. Ет, пусте. Парубочі норови. Нагримав трохи на нього, що не туди забігає, куди слід, от і зноровив ся. Та я ще його загнуздаю.

Настя. Може би краще дати йому волю вишуміти ся.

Гладун. Та коли се буде? — А що там ваша Калина? Чи все ще ходить до вчителя?

Настя. Оттак — по трохи.

Гладун. Я вам раджу, не пускайте її надто з рук, а то потім не дасьте собі з нею ради.

Настя. Я й сама собі се гадаю. Коли ж бо жаль мені її.

Гладун. Що там жаль. Щоби шкоди не було, а жаль минеть ся.

Настя. Та воно так...

Гладун. От я рад, що здибав вас. Хотів би поговорити про неї та про Андрія.

Настя. Про Андрія?

Гладун. Ото ж власне. Може б нам так та поріднити ся та подружити їх? Як ви гадаєте, Іванихо?

Настя. Я? А що ж я... Се діло дівчини.

Як вона схочє, так і буде. Тай Андрій же не туди . . . (*Пускаєть ся йти.*)

Гладун. Що там Андрій! Від чого ж батько? (*Відходить з Настєю на право.*)

З будинку виходить **Роман і Калина.**

Роман. Так, Калино! Та своєрідна, незрівнана краса народньої пісні, її щирість і сердечність, та безконечна скількість різноманітних відтінків від найповажніщих до найбільш бурливих, від дуже веселих, жартливих, збиточних до сумних, трагічних — от що робить народню пісню неоціненим надбанням нашого народу, скарбом, якому пари нема. Століття стрімголов перевертають ся, одно лихолітте за другим то заверюхою, то бурею, то гураганом проносить ся понад нашим народом, змітає княжі, свої й чужі, престоли, забирає козацькі скарби, свободи й вольности, рабує в нього трохи не його житте, лишає пораним калікою на проклятому перехрестю шляхів на глум, на поневірку сусідам та волокитам з усіх чотирох сторін світа, а того скарбу не може забрати. І диво робить ся. Той скарб, що про нього навіть власник не знав, почав усмоктувати ся в його душу, в його сумління, будив його свідомість, термосив ним наче та електрична струя, розкривав перед ним незглибиму безодню його страждання, радощів і смутку, розгортав перед ним до нага його власну душу. І той поневіряний каліка встав, простуєть ся, набирає сил і незабаром прийде до стола, при якому бенкетують великі й малі його сусіди, гримне здоровим кулаком у стіл та упімнєть ся за своєю пайкою. А все це зробила пісня, те могутнє мєльодийне слово, яке пророк народу кладе

коло німих рабів своїх на сторожі. От чому поет так високо ставить народню пісню, привязуючи до неї таку правду, як до господнього слова.

Калина (що сперла ся на тин біля ворітця і цілий час дивила ся захоплено йому в очі, по хвилі). Пане вчителю, ви так гарно говорите, що я оттак стояла б та слухала вас до завтра.

Роман (усміхаючись). Так?

Калина. Не вмію сказати, яка я щаслива, що можу слухати ваших слів. Я так мало знаю, що й питання не вмію поставити до ладу. Я тільки слухаю; і слухати му доти, доки не проженете мене, вилаявши за докучливість.

Роман. Що знову, Калино? Вас прогонити від себе та ще й лаяти за докучливість? Як могли з ваших уст виховзнути ся такі прикрі слова?

Калина. Прошу мені вибачити, коли я сказала що не так, як повинна. Слова не складають ся, щоб виявити те, що серце чує для вас, мого вчителя... Одного тільки бажала б я... та не смію... страшно.

Роман (сердечно). Що такого? Прошу тільки відважно.

Калина (опустила очі). Соромно якось...

Роман (ласкаво). Ну, й чого соромно, Калино!

Калина (несміливо). Я нераз уже собі се думала. Та якось... Я хотіла б... ні, я просила б вас, пане вчителю, говорити до мене так, як до учениці...

Роман. Не розумію вас?

Калина. Та так... У нас на селі ніхто мені не каже: „ви“, тільки ви. А мені соромно

чути від свого вчителя „ви“. Ученицям ніхто не викає.

Роман. А, так у сьому діло? Ну, ви властиво не належите до числа моїх учениць, і я занадто вас шаную, щоб вам тикати. Ви вже старша дівчина.

Калина. Так що, що старша, а все таки ваша учениця.

Роман. Ні, Калино . . . Поки що нехай лишиться так. *(Мовчанка.)*

Калина (ніяково). Пане вчителю, я мабуть своїм дурним балаканням обидила вас. Прошу мені вибачити . . .

Роман. Ні, ні! Ви не обидили мене. Ви тільки . . .

Калина. Вразила вас . . .

Роман. Ні, не те! Ви тільки . . . торкнули якусь нову, цілком нову струну.

Калина (збентежена). Прошу мені вибачити й забути; я більше такої дурниці не скажу . . .

Роман. Але ж ні! Мені в нічому вам вибачити й нічого забувати. Ви не розумієте мене. Я міг би з радіою душі сповнити ваше прохання, але . . .

Калина (врадувана). Але? . . . *(Дивить ся на нього.)*

Роман (до себе). Ні, се казка. Не можна. *(До неї.)* Калино! От що. Краще заспівайте мені якої гарної пісні.

Калина. Але не будете гнівати ся на мене?

Роман. За пісню ніколи.

Калина. Я рада піснею спокутувати свою провину. Се ж дуже дешево. *(Смієть ся щиро й невинно, потім співає.)*

Ох, і повій, повій, буйний вітре,
Та з глибокого яру,

Ох, і прибудь, прибудь та ти, мій миленький,
Та з далекого краю.

Ох, і рад би я повівати,
Так лютії морізеньки,

Ох, рад би я, серце, к тобі прибувати,
Так лютії воріженьки.

Та замочила хустиночку,
Дрібні сльози витираючи;

Ой, і видивила свої карі очі,
Тебе серце виглядаючи.

Ой, не повіває буйний вітер
Із глибокого яру;

Ой, і не прибуває козак молоденький
Із далекого краю.

Роман (що цілий час дивив ся любо на *Калину*). Гарно, дуже гарно. І ви кажете, що це дешева покута? Та чудова лірична перлина — у вас дешева?!

Калина. Кілько разів прогніваю вас, пане вчителю, готова віддати вам таку перлину.

Роман (із захопленням). Калиночко! (В його голосі чути солодку ніжність. Лагідно бере її за руку і впираєть ся в її очі глибоким, щирим, любовним поглядом).

Калина (дивить ся на нього з усміхом. Нагло стрепенула ся, споважніла, склонила голову і легко усунула свою руку з його).

Ог . . .

Роман (ніжно). Калино! Отже: Ви чи—Ти?

Калина (тихо). Не знаю. . . (Схилила голову на тин і підперла рукою. Мовчанка.)

Надя (з покією). Ромку, а книжка?

Роман. Правда. Я й забув. Зараз вишукаю.
(До *Калини*.) Вибачайте. (Відходить.)

Рівночасно з пражої сторони вертає Безрукий з коновками на коромеслі.

Калина (*не бачить його, швидко відчинає ворітця і пускає ся через вулицю впоперек на право*).

Їй на зустріч виходить Гладун.

Гладун (*зміркував, звідки вона біжить*). О, Калина? Звідки так пізно?

Калина (*спинила ся*). Хиба се пізно? Що тільки сонічко зайшло.

Гладун. А від чого така румяна? Чи не від науки . . .

Калина. Може се вам від сонця так здаєть ся. (*Минає його і швидко відходить*.)

Гладун. Ач яка татова донечка. (*Побачив Безрукого*.) Той знову з коновками. Агов, старий!

Безрукий (*вже біля ворітця*). От напасть. Знову заверне мене. (*До вийта*.) Чого вам? Та я вже з повними коновками.

Гладун. Чорт бери твої коновки. Мені їх не треба. От я хочу тебе про щось спитати.

Безрукий. Спитати? Про мене. Та на яку мару проти неділі нечистого згадувати. Але може б я наперед заніс коновки з водою, а потім уже питати мете. І так вийшла мені з ними пригода . . .

Гладун. Мені ніколи на тебе ждати. От відразу говори: Калина була тепер у вчителя?

Безрукий. Або я видів? Чи мені за дівками заглядати? Досить уже свого клопоту.

Гладун. А де ж ти був, що не видів.

Безрукий. Де? Хиба не знаєте? Та же ходив по воду, та ще й коновку спустив у керницю. Якийсь воріг підміняв добру ключку за пуста . . .

Гладун (*нетерпляче*). Пропадай ти зі своєю ключкою.

Надя (*через вікно*). Калино? — Де ж вона? Ромку, її нема.

З будинку виходить **Роман** з книжкою.

Роман. Як? Петре, ви не бачили...? (*Побачив Гладуна*.) А, пан начальник... Моє поважанне!

Гладун (*з неохотою*). Еге, доброго здоровля! Питаєте за Калиною? Саме тепер побігла до дому.

Роман. Що? Так... Але... я вас не питав.

Гладун. Ні? То вибачайте! Добраніч! (*Відходить*.)

Надя. Чого йому треба?

Роман (*лихий, шпурнув книжкою на стіл*). А чортяка його знає. (*Запалює папіроску*.)

Безрукий. Пане директор, плюньте в той бік. Через нього я спустив коновку в керницю. — Почастуйте мене сірничком, бо поки зловив коновку, то й люлька загасла. (*Бере в нього сірничок і запалює люльку*.)

З а с л о н а.

Друга дія.

Левада.

У глибині пливе потік, через нього кладка. За потоком луг і поле. Праворуч село, ліворуч лісок. Під ліском здорова липова колода, висунена трохи скісно на перед. — Гарна, місячна ніч. Звучне щебетанне соловіїв.

З правої сторони входять **парубки** з піснею.

Максим козак Залізник,
Козак з Запорожа,
Як виїхав на Україну,
Як повная рожа.

Зібрав війська сорок тисяч
В місті Жаботині,
Обступили город Умань
Ув одній годині.

Дмитро. Як собі хочете, а я таки при своєму стою. Тут вигідніше і краще місце для забави.

Грицько. Яке краще? Чому краще? Та сюди й дівчата не потраплять.

Федько. Ні, ні! Ходім по той бік ліска на толоку. Туди дівчата обіцяли ся прийти.

Дмитро. На якого біса зачіпати вам стару відьму? Вже й так не дає дороги перейти; чіпляється то за перелаз, то за грядки.

Грицько. Спитаймо Андрія, куди він скаже.

Михайло. Лиши його! Він нині чогось небалакучий.

Дмитро. Певно Катря не вгодила. А вона саме сюди любить виходити.

Андрій. А ти звідки знаєш? Виходила до тебе, чи похваляла ся тобі?

Дмитро (*збитий з пантелику*). Ні... але...

Андрій (*лихий*). Краще прикуси язика!

Дмитро. Чого ти сердиш ся? Я ж нічого не сказав.

Андрій. Саме того, що нічого путнього не скажеш, а кольку під бік сунеш. (*До гурту*.) Підемо, хлопці, на толоку!

Грицько. Оттак би й зразу. А то ще по-сварите ся ізза дівочої коси.

Дмитро. Та хай йому хрін, як мені в голові сварка!

Михайло (*до Дмитра*). Виходить на твоє; вона либонь йому таки не вгодила. (*Смієть ся*.)

Дмитро. Це йому нині муха на ніс сіла. А може Калина й йому вже не до гонору?

Андрій. Давайте, хлопці, затягнем пісні. (*Починає.*)

Ой, і не стели ся, хрещатий барвінку,
Та і по крутій горі,
Гей, не втішайтесь, злії, воріженьки,
Та пригодонці моїй.

Бо моя пригода козацькая врода,
Як та ранняя роса;
Що вітер повіє, сонічко пригріє,
Роса на землю впаде.

(*Ві́дходять на ліво.*)

Від села входять **Гавдуниха** і **Безрукий** з палицею і люлькою в зубах.

Гавдуниха. А не казала я? От і маєте: всі пішли простісінько на мій перелаз. Усю цибульку витолочуть ті шелихвости кострубаті. Ходіть, Петре! Чого ж ви стали?

Безрукий. Та чекайте! Чого спішите? Та ж не полізуть вам просто в цибульку. Нікому не треба цибулі. Дайте, нехай люльку поправлю, бо чогось не тягне. *(Виймає цибух і дмухає.)*

Гавдуниха. Та опісля будете собі під церквою дмухати, кілька схочете.

Безрукий *(запихає цибух).* Вогкий бакун, не хоче горіти. Від сірничка не йме ся. От як би вуглик...

Гавдуниха. Та дам вам вуглика. У мене ще є жар.

Безрукий. Га? Жар?

Гавдуниха. Еге ж! У притулі. Я кулешку варила, от що йно каглу заткала. Вигорну жарину тай дам вам до люльки. Ще й кулеші трохи вділю. Може й саламахи натру.

Безрукий *(пахкає).* Ая! Таки треба жаринки. А за саламаху спасибі! Мені вже й без неї вертить у ніздрях мов від табаки, трохи не пчихаю.

Гавдуниха. О-о! Чуєте? Тріщить перелаз. Ходіть, Петре, обороніть мою працю. *(Тягне його за рукав.)*

Безрукий. Ну, і вчепила ся баба. Та пустіть бо, я й сам піду, а то ще перевернете на сором перед усіми. Ви гадаєте, що я вам поможу? Що ж то мені гандричити ся з ними, чи як?

Гавдуниха. Та вас послухають, бо ви сторож.

Безрукий. Але не від парубків. *(Відходять на ліво.)*

З правої сторони за потоком надходять

Катря й Калина.

Катря. Він там повинен бути. Мені причув

ся його голос. Мені конче треба з ним поговорити. Між нами повалило ся нараз тільки колод, що мені моторошно робить ся. (*Переходить через кладку.*)

Калина (*йде за нею*). Кажу тобі, Катрусю, ти більше тих страхів бачиш, як їх по правді с.

Катря. Не говори, Калино, не говори! Після того, що мені довело ся сьогодні пережити, я не повірю тобі більше на слово, не можу повірити. Адже старий був у вас, правда?

Калина. Ну, був; тай що з того?

Катря. Твої мама за Андрієм теж тягнуть.

Калина. Та хоч би й вони думали мене повязати з Андрієм, то яке тобі від того лихо? Та скорше оттой потік попливе в гору (*показує рукою на право*), як я на таке пристану. А силувати мене ніхто не буде. Батько не захочуть, мама не посміють. (*Обніма її.*) Не жури ся, Катрусю, я ніколи не допущу до того, щоб через мене та тебе скривдили.

Катря (*з жалем*). Ти не допустиш... А він? Андрій? Ти й не знаєш, що я, розійшовшись із тобою, витерпіла через нього. Тільки подумай: він утікав переді мною, вдавав, що мене не бачить, не чує.

Калина. Може таки недобачив.

Катря. Як? Недобачив? Я ж його кликала по імени, кликала так голосно, що мусів чути. А він, замість оглянути ся, зачекати, завернув попри Палюхову хату на стежки тай щез на долинах. (*Сідає на колоду.*)

Калина. Значить, міг бути в задумі, або що. Чоловік, бува, як задумаєть ся, то хоч гукай на нього — не почує. (*Сідає біля неї.*)

Катря. Ого, вже щоб як не було, а голосу любки не можна не почути. Щоб любка кли-

кала, а любчик, не оглядаючи ся, звернув із дороги та ще й зирнув зпоза яблінки, чи справді перед любкою втікає — в таке, Калино, ніхто не повірить.

Калина. Я й не кажу, що так. Я тільки думаю, що в сьому якась глибша причина...

Катря. Ото ж бо й є: не любить тай годі. Глибшої причини нема що й шукати.

Калина. Власне в таку причину не можу повірити. Тут, Катрусю, щось иньше, але певно не те. За це можу тобі ручити.

Катря. Ти — за нього — ручити..?

Калина. Так! Можу. Про це ще й ти переконаєш ся.

Катря. Дай, Боже! — Тільки ж я не з тих, що люблять переконувати ся. Я хочу знати, що так і ніколи инакше не буде. А коли ні...

Калина. Так що?

Катря. Краще не казати. (*Мовчанка. У лузі щебече соловій. Здалека чутно тихий гомін і сміхи.*)

Калина. Чуєш, там цілий гурток. Підемо, чи ні?

Катря. Відхотіло ся мені. Як перше хотіла, так тепер сиділа б оттут і думала б. Може його там і нема. Тай як таки, щоб дівчина за парубком по ночах уганяла, а ще за таким, що за дня її не бачить.

Калина. Так вертаймо до дому.

Катря. Добре. (*Встає.*) Так! Краще до дому. (*Іде.*)

Калина (*встає і йде за нею.*)

Катря (*зупиняється*). Або ні! Нехай! Я знаю. Але й він повинен знати, що я знаю. Ми за близько були біля себе, щоб оттак і розійтись, як перші ліпші стрічні люди. (*Вер-*

таєть ся. Нараз подалась у зад.) І - і - і - !...
Во імя Отца і Сина...

Калина (*злякавшись*). Господь з тобою!
Що ти?

Катря (*тримаєть ся її*). Диви, диви, який хвіст! (*Показує рукою на небо.*) Як би хто сїрником черкнув по стїні. Вже й погас.

Калина. Ну, й перелякала мене. Та се блудний метеор. Він чоловікові нічим не страшний.

Катря. Не страшний? Але чиєсь щастє згасло саме так, як той хвіст, і більше не заблїсне.

Калина. Вигадки! Се тобі звичайний кавалок якогось небесного тіла, що з якоїсь причини розбило ся; от як здоровенна камінюка. Куди йому до щастя людини!

Катря. А таки страшно якось на нього дивити ся. Щастє теж так нечаяно заблїстить і гасне.

З далека чутно півголосну пісню **Андрія**.

Гомін, гомін по діброві,
Туман поле покриває;
Мати сина до дївчини
Та по хустку посилає.

За час пісні:

Катря. Стривай! Це він — Андрій! Ходїм сюди! (*Тягне її вперед на право.*) Ох, серце, завмира. Він сюди йти ме. Чого то я хотїла в тебе прохати. А—га! І! дурна...

Калина. Що, Катрусю?

Катря. Ні, ні! Нічого. Ти ж нічого не знаєш. (*Підходить на лїво і дивить ся в лїсок.*) Так, іде сюди. Ходїм, Калино, сховаймо ся по той бік. (*Бере її за руку і тягне на право з переду сцену.*)

Калина. Чого ж ховати ся? Хотіла говорити, а тепер забагла ховати ся.

Катря. Нічого. *(Обі відходять.)*

Через хвилю входить з ліска **Андрій**, співаючи другу строфку пісні:

Ой, не знаю, моя нене,
Чи найдеш ти долю в мене;
Був я там чотири рази, —
За високі перелази.

(Задумавшись переходить поволи в тім напрямі, куди відійшла Катря з Калиною.)

На зустріч йому входить **Катря**.

Андрій. Хто се? Калина?

Катря. Ні, се я: Катря. Не пізнав?

Андрій *(збентежений)*. Аг, це ти... Чого ж так пізно ходиш по леваді?

Катря. Я — так собі. Мені до хати недалеко. Але за чим ти сюди зайшов?

Андрій. Я — до хлопців...

Катря. Краще скажи: до Калини.

Андрій. Але ж бо й вигадуєш. Яке мені діло до неї?...

Катря. Не знаю, але бачу, що її імя в тебе на умі.

Андрій. Ні трохи. Привиділа ся мені, тай тільки.

Катря. Еге! Привиділа ся. *(Мовчанка.)* Слухай, Андрію! Я хочу тебе про щось поспитати.

Андрій. Питай! Я слухаю.

Катря. З якої речі ти починаєш мене цурати ся? Чим я тобі провинила ся?

Андрій. Оттакої! Хиба я тебе цураю ся?

Катря. Тай не від нині. Моє серце добре чує, що твоє за мною вже не побиваєть ся. А то б ти нині не забув прийти на любу, солодку розмову.

Андрій. Я й не забув... У мене тільки часу не було... батько поручив мені пильне діло... не можна було відложити...

Катря. Андрійку, се правда? Чи може ви оба з батьком полагоджували пильне діло?

Андрій (здивовано). Ми з батьком... пильне діло? Яке?

Катря. Не догадуєш ся... Ну, нехай! Хочу вірити, що се правда. А чому ти не зачекав на мене, як я тебе кликала, але швидко скрутив на долини?

Андрій. Так се справді... ти була?...

Катря (з жалем). Так, Андрійку, се була я, твоя Катруся, що полюбила тебе більш усього на світі, більше, як (тихіше) дівочу славу, а ти мене сьогодні не пізнав.

Андрій. Ні, Катрусю, я пізнав... тільки...

Катря. Докінчи, Андрійку! Все одно — краще не буде. Ти вже мене не любиш...

Андрій. Та ні бо, Катрусю...

Катря (кінчить своє). ... і думаєш, як би то без гомону розв'язати ся зі мною. Забув, що нас із тобою вяже дещо більше, як слово... (Плаче.)

Андрій (лагідно). Катрусю, Катрусенько! До чого це? (Обніма її за стан.) Ти ж моя, моя! Ходи, сядь біля мене! (Садовить її біля себе на колоду.) Кажу тобі щиру правду, що сам не знаю, чому не оглянув ся. Так якось чудно склало ся.

Катря. Мабуть не так, як ждало ся.

Андрій. Може й ні. Та вибач мені на сей раз. Цього більше не буде. Краще заспівай мені якої, як звичайно співала під сим ліском у місячні ночі, а то ні з сього, ні з того та ще й заплачеш.

Катря. Еге, ні з сього, ні з того. Та коби сьому правда! (*Співає.*)

Та бодай тая степовая
Могила запала,
Де я вчора жито жала,
Вчора й вечер утерjala.

Ой, утерjala вчора вечер,
Втерjala й тепера;
Чогось моя женишина
Та смутная й невесела.

Андрій. Ой, тай сумна ж бо твоя пісня, Катрjusю! Аж серце плаче.

Катря. Яка доля, така й пісня.

Андрій. Та ти ще нічого не втерjala.

Катря. Андрійку! Ні? (*Дивить ся на нього з важким докором.*)

Андрій (*збентежено*). Чого так дивиш ся? Адже я з тобою.

Катря. Доки батько не розрізнять нас. А тоді що буде з моїм барвінком? Ти вже нині не добачаєш мене, а тоді що зробиш? Я знаю, що твої батько мене на перехід не люблять.

Андрій. Се правда. (*Пускає її.*) Батько нераз докоряли мені за тебе.

Катря. А ти?

Андрій. А що ж я? Мав заходити з ними задля тебе у сварку, чи як? На се ще пора.

Катря. Ні, чого ж тобі задля якоїсь там Шовкової сварити ся з батьком...

Андрій (*роздратовано*). Та бо ти говори по людськи, а не кусай мене словами! (*Встає.*) До такої розмови в мене нема найменшої охоти. (*Йде на бік.*)

Катря. В тебе взагалі нема охоти до розмо-

ви. Ти маєш до чого иньшого охоту. (*Встає.*) Але я тобі, Андрію, з гори кажу, що так легко не дам себе усунути. Ти пхаєш мене стрімголов у безодню, але я вчеплю ся тебе, як репях кожуха, і хиба разом із тобою провалю ся.

Андрій (*вражено*). Он якої ти мені защебетала. Ха-ха! Лякати хоче мене, Гладунового Андрія. Та коли на те йде, так я тобі також з гори кажу, що кепсько поцілила. Я не заячої породи, а коли буде треба, то можу репяха й відкусити. (*Пускаєть ся йти.*)

Йому заступа дорогу **Калина**.

Андрій (*оторопів і подав ся взад.*) Калина?..

Калина. Еге ж, це я! Не сподівав ся свідка? Нічого й казати! Гарний з тебе парубок.

Андрій (*збитий з пантелику*). Звідкіля ти тут узяла ся? Чого тобі треба?

Калина. Не все одно? Адже тим себе не виправдаєш.

Андрій. Що стало ся, пропало; не переробиш.

Калина. Андрію! Пригадай собі, що я тобі вечером казала: Ти того не зробиш! В першій хвилі горячки можна й переговорити ся, але в тебе є ще здоровий розум і сумління...

Андрій. Калино, я це чув і двічі чути не хочу. Як буду потребувати проповіді, найду дорогу до самого попа.

Катря. Калино! Дай йому спокій! Нехай іде, куди пустив ся. Із силуваної згоди добра не буде.

Калина. Катрусю, не говори так! Вам не можна розійти ся, не поєднавшись. В Андрія тільки така хвиля, але вона мине.

Катря. Мине... Але в мене не мине! Він дряпонував мене мов шкребачкою по серці, а я маю чекати, аж він ласкаво поєднається зі мною? Він, нікчемник, умовляєть ся з батьком, як мене спекати ся, та висилає до твоїх родичів, щоб дали тебе за нього, а я маю чекати на його ласку? Ні, ніколи! Коли кінець, так кінець! Я ще якось перемучу свою нещасливу любов на його прокляття. (*Швидко відходить на право.*)

Калина. Катрусю, слухай, на хвилинку! — Пішла. Що ж тепер, Андрію? За що так тяжко зранив її серце?

Андрій (*заскочений і вражений закидом Катрі*). Я...? Слухай, Калино! Що вона сказала? Що це за знак? Коли се я умовляв ся з батьком тай висилав його до твоїх родичів по тебе?

Калина. Коли ти умовляв ся, не знаю, але що твої батько приходили нині до нас і питали моїх родичів, чи не дали б мене за тебе, се правда. Катря се бачила і знає.

Андрій (*здивований*). Мій батько був у твоїх родичів і сватав тебе за мене?

Калина. Так. І як не обертай, а воно таки дивно якось виходить: тут ти говориш зі мною, там не бачиш Катрі, а тут уже і твої батько приходять запевнити ся, чи готові ручники для сина... Не так, Андрію?

Андрій. Значить, і ти маєш мене за нікчемника. От до чого дійшло! Згодом ціле товариство, ціле село инакше про мене не скаже... Яка зневага!..

Калина. Ні, Андрію, я вірю, що ти нікчемником не можеш бути і своєї доброї слави не прожартуєш. Але як їй вірити тобі? Як їй

думати про тебе після того, що вона бачила? Хиба не подібне воно на звичайну зраду? Подумай тільки! Не так?

Андрій (*рішучо*). Ні, не так? Коли я думав про тебе, то тому, що до тебе горнулось моє серце; але щоб я свого батька прохав сватати для мене дівчину, а навіть висилав його на звіди, сього ніколи не було й не буде. Як бачу, мій батько перебороздив поза межу, але я ще зумію постояти за собою, щоб не робив мені сорому перед світом. (*Відходить у глибині на ліво.*)

Калина (*стоїть хвилину сама і слухає щебетання соловейка, потім повертаєть ся до кладки*).

Здалека чутно гуртові мішані співи. Калина стала над потоком, обернула ся в сторону голосів, на ліво, і заслухала ся. Зза потока з превої сторони надходить **Роман**.

Роман (*до себе*). Дивно. Як її очі переслідують мене. Просто спокою не дають. Закохав ся, як гімназист. І що з того вийде? (*Наближаєть ся до кладки і бачить Калину.*) Чи не вона? Що ж би тут робила? (*Ступає на кладку.*)

Калина (*в задумі повертаєть ся на кладку й опинюєть ся несподівано перед Романом. Заляканим голосом:*) Ах!

Роман (*швидко прийшов до неї*). Господь з вами! Це я! Чого так налякали ся? (*Вхопив її за руки.*) Ну, успокійте ся, Калино!

Калина (*приходить до себе*). Так нагло... Аж мурашки побігли поза спину.

Роман. Вибачте мені! Я провинив ся, що так необережно підійшов. Та я побачив вас аж тоді, як опинив ся перед кладкою. Може

подати води? Тут за деревом жерело. А в мене є складаний пугар.

Калина. Ні, спасибі. Воно швидко промине.

Роман. Відкіля це ви тут ізявили ся? Се ж пізна пора.

Калина. Катря витягнула мене з хати. Хотіла поговорити з Андрієм, та сама не мала відваги за ним шукати. Тимчасом із говорення вийшла сварка, вони порозбігали ся, а я сама лишила ся. (*Визволя свої руки з його.*)

Роман. Значить, ви на дорозі до дому.

Калина. Власне. Та от забагло ся мені послухати пісень, тай — ви мене налякали.

Роман. Ще раз прохаю вас вибачити мені. Се ж ненароком.

Калина. Та я й не гніваюсь.

Роман. За кару позвольте, що вам товаришити му аж до хати. А поки що разом послухаємо пісень.

Калина. Коли ж бо саме тепер замовкли.

Роман. Вони за часок звеніти муть знову. Поки що нехай нам щебече соловейко.

Калина. А як і він замовкне?

Роман. Тоді ви защебечете. А ваше щебетанне краще усіх співів, які мені доводило ся чути. Про се я, ваш учитель, маю повне право сказати.

Калина. Не перехваліть мене, пане вчителю, щоб опісля не жалкували.

Роман. Ніколи, Калиночко! Се вірна правда. Коли ви до нині цього від мене не почули, так се тільки тому, що я був до вас неважливий.

Калина. Ні, ви були дуже вважливі і за се я вдячна вам.

Роман. Піклуючись про вашу душу, забирав я для себе так багато дорогих скарбів...

Ви й не зазначували, Калиночко, як я багатів вашим добром. Як звичайний самолюб, раював я з того, що ваша душа моїми заходами так чудово розцвіта. І я вдихав у себе пахощі того незрівняного цвіту, який пощастило мені найти серед сільської загороди. Вдихав, не прохаючи у вас вибачення, не думаючи про подяку.

Калина. Не розберу ваших слів, пане вчителю. Про яку подяку ви говорите?

Роман. Калиночко! Ви прохали мене говорити до вас: „Ти“. Чи вгадаєте, що ви цим проханням учинили? Не відхилюйте свого личка від мене, подайте мені свою рученьку! *(Бере її за руку. Калина поступє на перед.)* Хочу відкрити вам тайну, якої досі не відкривав нікому. Калиночко! Ви тим словом нагадали мені, що ви не тільки людина з живою душею, але що ви дівчина з таким серцем, яке придбати для себе, все одно, що найти на землі рай. А я був такий неважливий. Коло мене, під моїм оком розцвітає пишна квітка, а я люблю ся тільки пахощами, забуваючи, що хтонебудь може мені її несподівано зірвати.

Калина *(визволяє свою руку і посуваєть ся на перед)*. Ох, які ваші слова страшні...

Роман. Страшні?!

Калина. Ні, не те... Якись дивні... Вони щось таке зі мною роблять, я не вмю сказати...

Роман *(солонко)*. Калиночко! Подивіть ся на мене. *(Знову лагідно бере її за руку. Вона дивить ся.)* Я поставлю вам питання: Чого ви так несподівано покинули нас? Надя ніколи не сподівала ся, що ви так швиденько підете до дому.

Калина. Мені було страшно. Ваш погляд... я не знала, що зі мною дієть ся... Мене щось неначе жаром обсипало... Я лякала ся чогось нового... Мені було опісля соромно. Та я й тепер инакше не зробила б. Певно гнівні на мене пані. Може сей раз вибачуть мені.

Роман. Вона не гнівається ся, Калиночко. Але я... мені було жалко і досадно. Я не дїждав ся відповіді на питанне і не знав, що має значити ваш відхід без прашання. Калиночко! позвольте, що я ще раз поставлю вам його: Ви, чи Ти? (*Мовчанка.*) Мовчите. Не хочете розгадати загадки, яку зворухнуло ваше проханне у моїй душі.

Калина (*тихим голосом*). Пане вчителю! Я не маю сили розгадати вам її. Прошу вас дуже, не гнівайте ся на мене. Я сьому не виновата. Зі мною щось таке робить ся, голова крутить ся... бою ся, що земля під ногами колихнеть ся і я впаду...

Роман (*залякано*). Може вам погано? (*Бере її лагідно за стан.*)

Калина. Ні, ні! Давайте, я трохи сяду. (*Сідає на колоду.*)

Роман. Може справді подати води?

Калина. Ні, ні! Не треба. Се так... само від себе. Така несподівана переміна... Ще вчора не сміла я навіть думати про те, що нині вже стало ся. Страшно подумати.

Роман. Чого страшно, Калиночко? Чи того, що се я, чи того, що...

Калина. Ні, не того. А просто, щоб... щоб се не був блудний метеор, що несподівано зявить ся, розтягне довгий хвіст, та заки на нього глянеш, він уже й пропав.

Роман. Калиночко! Не блудний метеор, а блискуча зірда, якої ніщо не затьмарить: Колись давно, як жив я на селі, ще учеником, мені ввижала ся заєдно якась ефірна стать сільської красавиці. Я, син села, полюбив її і думав тільки про неї, думав її шукати, оспівати і приєднати для себе. І ніде між людьми не находив її, бо все чогось їй недоставало. А тут найшов її у вашій особі, Калиночко! Я, що думав тільки про свої учительські та громадянські обовязки, знечевля почув, що моя думка починає підчинювати ся могутній силі нового почування, що до тепер нічиім образом не замалювало чистої книги мойого серця. *(Нахилюєть ся до неї.)* Калиночко! Ви, чи Ти?

Калина *(тихо)*. Ваша воля.

Роман *(обніма її)*. Калино! Калиночко! Житте моє, радощі мої, лю-ба!.. *(Цілує гарячо в уста.)*

Калина *(мов безсила хилить ся в зад, паде йому на руки і дивить ся зачаровано йому в очі)*. Чи се сон, чи тільки метеор...

Роман. Се я, се я, се любов моя, моя ти невиспівана мріє! Так близенько була, та аж нині прийшла. *(Схилюєть ся до її уст. Хвиля мовчазливої розкоші.)*

Калина *(підносить ся)*. Досить, щоб не розбудити ся, бо се значило б — умерти...

Здалека чутно пісню мішаного гурту.

Гей, ой у полі та криниця безодня,

Гей, а в козака з роду дівчина одна.

Роман *(не пускає її з обіймів)*. Не йди, Калиночко! Слухай, як гарно гурток співає. Тай

пісня ж, пісня! За душу ловить, серце леліє,
сльози витискає.

Чоловічий гурт:

Гей, ой дай, Боже, та неділі діждати,
Гей, пішлю людий дівчиноньки сватати.

Роман. Калиночко! Чому мовчиш? Чому
ні словечка не промовиш?

Калина (*мрійливо*). Слухаю. Я ще такого
співу не чула, як жию. Мені все здаєть ся, що
це сон. І так гарно мені на серці, як ще ні-
коли не було.

Соловейко ближче защебетав.

Жіночий гурт:

Гей, а дівчина тай по світлонці ходить,
Гей, свого батька та вірнесенько просить.

З лівої сторони входить Гавдуниха, за нею Безрукий.

Гавдуниха (*до Безрукого*). Ось він! Вже й
дівчину найшов.

Безрукий (*підходить до Романа з заду*).
Мой, Федьку! Що ти собі гад —

Роман і Калина (*зірвали ся на рівні ноги*).

Калина. Ох, Господи! Хто се?

Роман. Чого вам Петре, треба?

Безрукий (*пізнавши Романа, так зачудував
ся, аж йому люлька з рота випала*). Свят,
свят... Се ви, пане директор? От, клята баба,
бодай сказала ся! Як підвела...

Гавдуниха (*теж оторопіла*). Во ім'я Отця
і Сина... Побий мене Біг, як я не бачила
Федька. Біг через мою грядку туди до пото-
ка. Напевно потолочив цибульку та огірочки;
вони тільки що посходили.

Безрукий. Бодай вони тобі повсихали, ста-
ра палубо! От в яку халепу чоловіка встромила.

Роман (*лихий*). Чого ж ви тут сторчите до хрину? Щезайте собі за Федьком, хоч і в болото!

Гавдуниха. Та ми... вибачайте, пане вчителю...

Роман. Виносить ся к чорту!

Гавдуниха. Дух святий при нас, дух святий...
(*Відходить на ліво.*)

Безрукий (*рівночасно*). Та ми... та я...
(*Йде за нею.*)

Роман. Влізлива голота. Підемо трохи за потік, Калиночко, чи домів?

Калина. Ох, лишечко! Вони нас бачили...

Роман. Так що?

Калина. Завтра ціле село знати ме про це.

Роман. Се ще не велике лихо. (*Обніма її за стан і обоє переходять через кладку на ліво.*)

Мішаний гурт:

Гей, оддай мене, ти, мій батеньку, заміж;

Гей, як не даси, то убий мене зараз.

З лівої сторони висуваєть ся **Безрукий**.

Безрукий (*зігнув ся і чогось шукає*). От тобі й маєш! Через дурну бабу готсва новіська люлька пропасти. — Але ж бо й дирехтор! Хто б то подумав, що й йому дівки в голові! Вже й містечко собі найшли. Серед ночі опівночі. Най-но старий довідаєть ся, то-то втре перцю. Го-го, аж у носі завертить.

З правої сторони зза потока надходить **Гладун**.

Гладун (*став біля кладки тай дивить ся перед себе на ліво*).

Безрукий (*найшов люльку*). А, товаришко, таки ми здибали ся! Ану, чи ціла? (*Оглядає люльку*.)

Гладун (*зачув його голос. До нього*). Петре, се ти? Ходи но сюди!

Безрукий. Тьфу! Вже третій раз мене ніні переходить. Чого вам, пане начальнику? *(Підходить.)*

Гладун. Чи не вчитель там із дівчиною?

Безрукий. Де? Там? Або я знаю. Я за ним не заглядаю.

Гладун *(переходить через кладку).* Чого ж ти волочиш ся по леваді? Загубив скарби, чи що?

Безрукий. Які там скарби! Люлька вилетіла з рота, от і шукав.

Гладун. Як? Від церкви аж сюди залетіла?

Безрукий. Та хіба люлька літає? От навіжена Гавдуниха гонила мною за шибеником Федьком, тай —

Гладун. Тай — ?

Безрукий. Ну, тай я люльку загубив.

Гладун. Ой, мабуть ти, Петре, брешеш.

Безрукий. Або я собака аби брехати?

Гладун. Видно, не дурно шкільні кути витираеш.

Безрукий. Та побий мене Біг, як я кому бороню замість мене їх витирати.

Гладун *(лихий).* Тай язик, як праник. *(Відходить на ліво.)*

Безрукий. Ге-ге! Обстрижений баран. Тьфу на тебе! Гадає, старого Петра за язик зловити. Птру! Я не з того кінця. *(Пахає люльку.)* Еге, таки потахла. Не витримала. Гм! Біда! Другої жаринки баба не винесе. Ану, попробую панським кресальцем, що дирехтор подарував. *(Виймає кресальце і черкає та за кілька хвиль запалює люльку.)* Поки хлопчиська з дівками там, можна тут посидіти. *(Сідає на колоду.)* Хе-хе! Але дирехтор таки має смак. — Тай нічка вдала ся. Старого розвору-

шити, не то таких свистунів. (*Задумав ся.*) Ага, вони вже й сюди сунуть.

Наближаєть ся гомін, з ліска входять
дівчата й парубки.

Дмитро. Не краще було відразу тут лишити ся? Так ні! Волочи ся з місця на місце.

Мелася. Дивіть ся! Безрукий уже тут. (*До Безрукого.*) Чого це ви, Петре, заблудили на леваду? Чи не виглядаєте якої чорнобривки? (*Сміх.*)

Безрукий. Вже й тут мене найшла.

Мелася. Нам без вас, Петре, страх як скучно. Ні забави, ні розмови...

Безрукий. Щезай від мене, сатано! (*Сміх.*)

Мелася. Тю на вас! Яка я вам сатана?

Дмитро. Спасибі вам, Петре! Раз таки сказали їй її рідне прізвище.

Мелася. Почекай ти, безвусий, я тобі! (*Ганя за ним.*)

Ганя. Покинь його, а до Петра не сікай ся. Він заходив до старої Гавдунихи, та придумує тепер, як би то їй приподобати ся.

Безрукий. От, репяхи. Казав я тобі, язика-та, що ходив за вугликом до люльки. Чула? За вугликом!

Грицько. А жарів ще той вуглик, Петре? (*Сміх.*)

Безрукий. А чому ж то йому не жаріти? Жарів.

Грицько. Та бо стара давно вже заткала каглу.

Безрукий. А ти зазирає? (*Сміх.*) Тьфу! Мерзота. Ще до гріха приведуть.

Параня. Не зачіпайте бо Петра! От він нам краще заграє. Коли ж той Федько принесе скрипку?

Безрукий. Нехай вам Федько грає! Через нього я трохи не попав у халепу.

Ганя. Загнав вас на ховзьке?

Безрукий. Еге, загнав, бодай йому ноги покорчило! І яка це мара носить ним по чужих перелазах та грядках.

Михайло. Біг навпростець, аби швидше.

Марійка. Що це нині ні Катрі, ні Андрія?

Дмитро. Був тай щез, як дим.

М.хайло. Певно пішов справляти заручини. *(Сміх.)*

Федько. Дав би йому старий заручини. Та скорше сказив ся б, як би мав її приймати під свою стріху.

Через кладку з правої сторони вбігає **Федько** зі скрипкою.

Михайло. Насилу тебе принесло. Куди ти волочиш ся? Тут дівчатам вже терпцю не стає довше ждати.

Марійка. Та не спихай на дівчат.

Федько. Хлопці, казав Андрій, щоб не ждали, бо його розболіла голова. Пішов домів.

Дмитро. Нехай іде здоров! Гуляти утнем і без нього. Ану, Петре, зробіть ласку, заграйте нам дрібної!

Дехто. О - то - то! Дрібної.

Дмитро. Федьку, дай но Петрові скрипку!

Федько. От вам скрипка, Петре! *(Наставля скрипку).*

Безрукий *(не рухаючись).* Дайте ви мені спокій! Де мені до дрібної! Забув пальцями перебирати.

Михайло. Пригадаєте собі.

Дехто. Так! Просимо дрібної.

Безрукий *(подаєть ся).* Кажу вам: Рука не складаєть ся.

Грицько. Попробуйте! Я вам свіженького тютюню до люльки дам; пахне, як шафран.

Безрукий (*бере скрипку в руки*). Та що з вами робити... (*Пробує струни.*)

З лівої сторони входять **Гладун** і **Гавдуниха**.

Гладун. Ну, так! На щось я тут є.

Гавдуниха. Бо то, прошу ласки пана начальника, не першина. Торік витовкли мені буряки, недавно по Велицідні нарахувала я аж п'ять слідів на самій грядці; величезними чоботиськами сталабував її, а оце вже цибульку й огірочки мені поломили. І так ніколи нема мені спокою від тих шибеників.

Гладун. А вони, бач, винайшли собі куток на гульки. Ще й той старий між ними. Так ось як ти робиш свою службу, старе воркотало!

Безрукий (*до себе*). Знов він. Осудовисько людське. (*До Гладуна.*) Та я не граю. Я по службі зайшов сюди та скортіло спробувати струни. (*Дає скрипку Федькові.*) От я вже собі й пішов. (*До себе.*) І знову попався. Як не сюди, то туди, а все вскочиш. Тьфу! (*Відходить поза колоду.*)

Гладун. Ану, парубки, признавайтеся, котрий з вас зробив шкоду бабі, а то я вас потягну до протоколу.

Дмитро. Та їй хіба привиділася шкода. Якому чортові діло до її грядок!

Гавдуниха. А чого ти розпустив язика, помело? Та ще й нечисту силу проти ночі згадуєш.

Дмитро. Не бійтеся, бабо! Вас чорт і серед ночі не зачепить, бо знає, що мав би клопоту на цілу Петрівку. (*Сміх.*)

Гладун. Не знаєш мовчати, головусе? Тут важне діло, а ти береш покривджену на кпи.

Дмитро. Та її хиба Бог на розумі покривдив. *(Сміх.)*

З лівої сторони виходять **Роман і Калина**
і спинюють ся непомічені за гуртом.

Гладун. Замкнеш хавку, ти безштаньку сорокатий?!

Гавдуниха. Так йому, так молокососові! До нього не пють, а він усе своє: Дай, Боже, здоровля! То, прошу ласки пана начальника, оттой Федько. Він мені поталабував грядки. Я на свої очі виділа, як він біг і перескакував через мій перелаз. Тай Безрукий видів.

Федько. Брешете, бабо! Я ще ногами не плутаю, тай не сліпий, щоб не бачити стежки.

Грицько. Та на вашу грядку й собака не стане, не то, щоб нашого брата скортіло на неї скакати.

Гавдуниха. Сам ти брешеш! Я не собака. А тебе *(до Грицька)* не питають. Пане начальнику, я присягну, я свідка приведу, що то він був, Федько, бо він давно зробив собі дорогу через мій перелаз.

Марійка. Туди всі люди ходять, кому треба за потік у луги.

Федько. А я присягну, пане начальнику, що не я. Але щоби відчепити ся баби, я поверну їй шкоду у півтора, тільки нехай не галасує.

Михайло. І я ще вам додам цибульки, щоб вас голова не боліла. *(Сміх.)*

Гавдуниха. Подави ся ти своєю цибулькою! Нехай пан начальник накажуть тому розбишаці, а то він опісля відбрешеть ся усього.

Гладун. А таки так! Я наказую направити їй шкоду в порядку, а то ще й кару запла тиш за збитки.

Федько. Які збитки?

Гладун. Крім того я забороняю вам по но чам устроювати собі гульки та співи, та ще й проти неділі, коло божого дому.

Грицько. Ми ж далеко від церкви.

Гладун. Все одно! *(Побачив Калину, що відсунула ся на право під дерево. До Калини.)* Еге! Тай ти, лебідко, тут? Уже вернула з лю бої розмови? От я завтра поспитаю батька, чи він дозволив тобі ходити по ночі по лугах.

Калина *(збентежена)*. О, Господи...

Роман *(зза гурта, поволи виступаючи на перед)*. Пане начальнику, ви своє діло зроби ли і добре було б вам піти на спочивок.

Всі *(здивовані несподіваною появою Рома на і Калини)*.

Гладун. Що ви... ми... я...?

Роман. Еге ж, ви! До їхньої забави нема вам ніякого права. Вони в нічому не нару шують ладу і порядку. А бавити ся і ходити на любую розмову вільно кождому, з ким йо му хочеть ся. Як буде з них доволі, самі пі дуть до дому.

Гладун. Он як! Ви починаєте порядкувати.

Роман. Не порядкую, а обстоюю їхні пра ва. Панове товариство, розходите ся, чи хоче те забавити ся?

Дмитро. Ми хочемо забавити ся.

Дехто. Тай погуляти.

Гладун. Я вам дам забавити ся та погуляти. Що се? По ночі проти неділі виправляти крики та зойки? Що ж то? Я не начальник, що не хочете мене слухати? Зараз мені домів! Чули?

Роман. Не розганяйте, бо не підуть.

Гладун. Я вас не питаю. Ви—бунтівник, вчите їх непослуху та буйности. Ви сієте роздор, підкопуєте повагу громадської старшини, ширите розпусту...

Роман (*різко*). Мовчати, бо вкорочу язика!

Гладун (*люто*). Що? Ти мені вкоротиш язика? Та я тебе ще завтра представлю старості...

Роман (*наступа на його*). Не тикай, старий дурню! Завтра їдь і до президента, а нині геть мені звідсіля, геть!— разом зі своєю язика-тою бабою, бо вас обох рознесу!

Гавдуниха (*заялякана втікає на ліво*).

Гладун (*непевним голосом*). Гов, не так дуже! Я ще і з такими паничами собі раду дам. (*Відходить на право*.)

Роман. Тьфу! Огида! (*Відвертаєть ся на бік, виймає папіроску і запалює. Мовчанка*.)

Грицько. Тепер Гавдунисі й цибульки відхочеть ся. (*Сміх*.)

Дмитро. Як мені гуляти відхотіло ся.

Роман. Чому? Саме тепер повинні ви забавити ся, а то готово вийти, що ми навмисне зачепили ся з війтом. Давайте співати й гуляти, щоб не потратити на марне такої чарівної нічки!

Параня. А ну, Калино, починай якої!

Калина. Страшно якось після цього.

Роман (*підходить до неї*). Пусте! Він і так нічого не зробить; а зробить, чорт його побери! Співайте, але веселої, щоб аж зорі засміяли ся.

Калина. Та нехай. (*Співа*.)

Чорна гречка, білі крупи,
Держімо ся, серце, купи:

Як не будем держати ся,
Будуть люди сміяти ся.

Парубки й дівчата (хором).

Чорна гречка, білі крупи,
Не впадай ся, дівча, в руки.
Бо як в руки попадеш ся,
То ж то лиха набереш ся.

Роман. Чудово! А тепер, Федьку, дрібненької, щоб аж мурава відлітала.

Дехто. Ато ж! Дрібненької!

Федько. Еге, які розумні: грати! А хто мене виручить?

Михайло. Не жури ся, спровадимо Безрукого.

Федько (починає грати).

Робить ся рухливо й весело. Танець до кінця.

Парубки (співають).

Ой, ти, горо камінная,
Чом ся не лупаєш?
Ой, скажи ми, дівча, правду,
З ким ти ся кохаєш?

Дівчата (співають).

Чи я тобі не казала,
Не давала знати,
І сам не йди й людей не шли,
Не дасть мене мати.

Роман (до Калини на передї сцени). Чого засмутила ся, Калиночко?

Калина. Він пімстить ся на вас, пане вчителю.

Роман. Коли ти зі мною, моя зоре, то й вїтївська пімста мені не страшна. (Дивить ся на неї з любощами й незамітно бере за руку.)

З а с л о н а.

Третя дїя.

Шкільне подвіре.

На право шкільний будинок, на лїво город. У глибинї впоперек сцени паркан, за парканом вулиця. Вздовж попід паркан порічки. По лївій руці під деревом лавка зі спиною, висунена трохи скісно наперед, біля паркану господарські будинки, з яких видно тільки частину шопи, де містить ся дровітня.

Над вечер. **Безрукий** сидить коло шопи на козбику з люлькою в зубах та й гострить пилку. Дітчата вернули із сапання; деякі витрясають із мішків бурян на одну купу. Всі співають:

Ой, у полі, в полі біл камінь лежить,
А на тому на камені сиз орел сидить.

Ой, сидить же він, сидить, думку думає;
Іде козак з України орла питає:

Чи був ти, сизий орле, в моїй стороні?
А чи тужить моя мила тепер по мені?

Тужить, тужить, тужить і в ліжку лежить,
А правою рученькою за серце ся держить.

Безрукий. Богато ви там директорові насапали за такою роботою.

Мелася. Більше, як ви нарубали.

Безрукий. Не жури ся, я своє зроблю в пору.

Мелася. Тай ми своє зробили в пору.

Ганя. Не падькайте ся, Петре! Нам дирек-

тор казав співати, бо, каже, за співом і робота миліша.

Безрукий. Казав, бо певно не бачив вашої роботи.

Мелася. Ото ж бо й є, що бачив і навіть похвалив.

Безрукий (*недовірливо хитає головою*). Похвалив?..

Параня. А таки, щоб ви знали. Нашої роботи ще ніхто ніколи не зганив.

Безрукий (*кінчить роботу і встає з ковбика*). Ну, ну... (*Відходить до шопи і через хвилину чути, як ріже дерево.*)

Марійка. А знаєте, дівчата, Катрі вже цілком полекшало; нині вже й до роботи брала ся.

Параня. Правда, правда, я сама її бачила на грядках. Полола лободу.

Мелася. І з чого це їй стало ся?

Марійка. Як то з чого? Не знаєш? Бігла, зігріла ся, напилa ся води тай готова слабість.

Мелася. Бігла. Але чого бігла? Гонив за нею хто, чи хотів бити?

Ганя. Я вам оце скажу, що нині чула. Се все через Андрія.

Мелася. От і бачите. Я-те саме казала. І він несподівано шез із нашого гурту і її не було.

Ганя. І його боліла голова і вона лягла на цілий тиждень.

Марійка. А я таки не йому сьому віри. Та він її так любив, що й другому глянути на неї не дав.

Мелася. Але се йому не вадило кидати оком на Калину.

Параня. І — говори! Плещуть люди ні се, ні

те, плещи й ти. Як би цьому правда, то хиба Калина піклувалась би Катрею?

Ганя. Одно другому не вадить. Се Андрій, а це Калина. Що Калині до Андрія? Вона не з тих, що за богачами зазирають. Дала йому облизня, тай по всьому.

Марійка. Це все вигадки. Я ж на власні очі бачила, як Андрій вчора заходив до Катрі. Чого ж би йому до неї навідувати ся, як би не любив її?

Ганя. Сумлінняє гризе. Водити поверх року, а вкінці зазирати за богачкою, хиба це сумління?

Мелася. Він може б сам того й не робив, як би старий не юдив проти Катрі та не послав до Калини.

Параня. Хиба він старого слухає? Та між ними таки цілком нема ладу. В понеділок, як старий вернув із повіту, то вам таке між ними завело ся, що не дай, Господи! Трохи не побили ся.

Ганя. А таки старий у четвер мабуть балакав зі Швидким про Калину й Андрія.

Параня. Певно, що старому миліща богачка, як бідна. Але я можу й забожити ся, що Андрій зробить по свому, хоч би старий не знати що робив.

Марійка. Тай Калина не туди горнеть ся.

Мелася. Хто знає, що з того вийде. Гладун не дурно їздив до повіту. Вчора покликали й директора.

Марійка. А він з того смієть ся. Що йому зроблять? Хиба він вїйта напастував?

Ганя. А таки за голосно накричав на нього. Хиба годить ся так на старшину гукати?

Параня. Нехай дякує Богу, що не обірвав

поза вуха. Я бояля ся, що директор туй-туй почаствує його.

Марійка. А такому Гладунові не вадило б замалювати межі очі. Неодному заїхав у печінки.

З будинку виходить **Наталя.**

Дівчата (витають ся з нею цілуючи одна по другій у руку).

Наталя. Добрий вечер! Як ся маєте, мої голубята! Вже по роботі?

Марійка. По роботі, прошу пані. Пан директор були, обдивили ся тай похвалили нас.

Наталя. А хто ж би важив ся ганити такі перепілочки! До чого ваші рученята не візьмуть ся, все виходить гарно. За те належить ся вам нагорода. Та вперед зачекаємо на парубків. Вони також повинні незабаром надійти.

Мелася. Дівчата пильніше звивають ся.

Параня. Вони трохи пізніше вийшли.

Марійка. Таки цілком пізно. Ми були вже в половині ниви.

Наталя. А все таки ви пильніщі, бо скорше прийшли. Як і слід дівчатам, що хочуть хлопцям позавертати голови. Та йдїть лише до хати! Там пані вчителька вас чекає. Можете їй у дечому.

Мелася. О, до сього двічі просити нас не треба. (Відходять до будинку.)

Наталія. Петре, ви у дровитні?

Безрукий (перестав різати ї показав через двері голову). Га? Мене кличуть?

Наталя. Власне я вас кличу.

Безрукий (виходить з пилкою). Я тут ріжу поліно. Або чого треба?

Наталія. Лишїть на часок дрова та скочте

до крамниці! Пан директор казали купити пуделко готових папіросів, щоби було чим угостити робітників. Розумієте?

Безрукий. Та розумію. Але може би вперед наколоти дров. А то заки що, то й нічка захопить і ніколи буде назбирати зелені, щоби на завтра умаїти школу. А на Зелені Свята без маю не можна, бо ми, хвалабу, христіяни.

Наталя. Поки сонце зайде, зробить ся. Ще одно. Пан директор казали поступити до канцелярії, може прийшло що з почти.

Безрукий (*кладає пилку до шопи*). З пошти? А, добре. Чому не зайти? Одна дорога. Коби тільки що доброго.

Наталя. Від лихого нехай усякого Бог хоронить.

Безрукий (*направляє цибух у люльці*). Та же так. Нехай хоронить. Коби то лихе не плентало ся по дорозі. А то часом ні з сього, ні з тамтого зачепиш, як сліпа кобила в пень, і хоч сядь тай плач.

Наталя. Се ви до чого, Петре, говорите?

Безрукий. Я? Так собі. Дивить ся чоловік сюди — туди тай мізкує: Між людьми живемо, тай з людьми гриземо ся. А гроші на цигари?

Наталя. Ось вам і гроші. (*Дає.*) А не баріть ся!

Безрукий. Та так, як чоловік на старість може. Колись на одній нозі вертав ся, а сьогодні — де-де! Ідеш та оглядаєш ся, чи де костий не розгубив по дорозі. (*Відходить на право поза будинок.*)

З городу надходить **Роман.**

Роман. Здорові були, матусю! Куди пішов Петро?

Наталя. Ти вже вернув? Я післала його по папіроси.

Роман. А про пошту певно й забули.

Наталя. Ні, не забула. Чого тобі нині так пильно за тією поштою?

Роман. Як звичайно... Фу, яка втома! *(Сідає на лавку і зніма капелюх із голови.)* Нічого не робив, а втомився, неначе б махав косою.

Наталя. Може зголоднів, синочку?

Роман. Навпаки: цілком не почуваю голоду. *(Мовчанка.)*

Наталя *(ніжно).* Ти чогось гей би сумний був, синочку. Чи не захворів, борони Господи? *(Підходить до нього і кладе йому руку на чоло.)*

Роман. Але ж ні, ні трохи! Не турбуйтеся, матусю; я цілком здоровий. *(Бере її руку з чола і цілує.)* Се просто втома тай тільки.

Наталя. А може який тягар спав каменем тобі на душу?

Роман *(усміхнувся мимолетним усміхом).* Оттакої! Який там тягар? Пусте.

Наталя. Чого ж ти вчора їздив до староства?

Роман. Так... Діло було...

Наталя. Може знов яка напасть?

Роман. Ні, матусю! Ви без потреби завдаєте собі журу. *(Встає.)* Краще говорім про що иньшого!

Наталя. Ой, мабуть хочеш викрутити ся.

Роман. Зовсім ні! І не в думці мені. Як що буде треба, я все скажу; та поки що, нічого казати. А от — чи вечера готова, бо робітників що лише не видно.

Наталя. Дівчата вже прийшли. Там пома-

гають Надї.

Роман. Вже? От жваві робітницї! А це чи не косарі?

Здалека чутно чоловічий гуртовий спів.

Та орав мужик край дороги,

Та орав мужик перелого;

Гей, гей, край дорсги,

Гей, гей, перелого.

На вулицю входять парубки з косами на плечах.

Наталя. Таки вони. *(Відходить до будинку.)*

Парубки *(співають).*

Та посїяв яру пшеницю,

Та посїяв божу пашницю;

Гей, гей, та пшеницю,

Гей, гей, та пашницю.

Лий ся, дощику, дїйничкою

Та над ярою пшеничкою;

Гей, гей, дїйничкою,

Гей, над пшеничкою!

(Заходять поза паркан на право і входять на подвірє.)

Лий ся, дощику, розливай ся,

Ти, пшениченько, наливай ся;

Гей, гей, розливай ся,

Гей, гей, наливай ся!

Михайло. Добрий вечер, пане вчителю! Наша робота скінчена. Трава в покосах від ліса до потока.

Роман. Спасибі вам, панове молодці! Тепер коси на бік та поки буде вечера, закуримо. *(Частує їх папіросками.)*

З будинку вибігають дівчата.

Марійка. Найкраще зїллє на долинах.

Роман. О, мої робітницї, куди це ви розїгнали ся?

Мелася. По май, назбирати зїлля й зеленї, щоб було чим умаїти школу.

Дмитро. Так ми вам поможемо. Ви зїлля, а ми зеленї.

Федько. Вони без нас і так нічого путнього не втнуть.

Параня. О, Господи! Хвали мене ротику, на те тебе годую. *(Сміх.)*

Ганя. Нехай ідуть! Буде кому зелень нести.

Роман. Та куди це ви? Так — без нічого... По якому се?

Михайло. Ми швиденько вернемо.

Роман. Добре. Заки сонце зайде, маєте вернути...

Марійка. Ми туди тай назад.

Роман. А не наробіть кому непотрібно шкоди! *(Відходить до будинку.)*

Дмитро. Дівчата, а мішок або верету? В чім будете нести свій май?

Федько. Може котра скине хустку, або фартушину.

Мелася. Геть ти, ледащо! *(Іде по мішок до шопи.)* О, дивіть ся, які гостї! *(Показує рукою в город.)*

Марійка. Чи бач, Калина й Катруся.

З лівої сторони входять **Калина** й **Катря**.

Катря. Добрий вечер, дівчатка, тай вам, хлопці!

Всі. Добрий вечер! Здорова була!

Марійка. Що з тобою, Катрусю? Чого ти хворієш?

Ганя. Нам без тебе так скучно.

Дмитро. Просто забава не йде в лад.

Катря (*смієть ся сумно*). Шуткуйте здорові!

Параня. Ні, Катрусю, се щира правда. Не-хай Калина скаже!

Калина. Саме тому я витягнула її з хати, щоб товариство звеселило ся тай її трохи розрадило. А то з нудьги ще гірше хворіти ме.

Михайло. Звісно, нудьга зідає чоловіка гірше самої любови.

Мелася (*тимчасом винесла мішок*). А може й ви підете з нами по май на долини?

Параня. Вигадала. Де ж їй уганяти по долинах!

Ганя. Чого ж їй зараз уганяти? Може собі сидіти, а ми будемо своє робити.

Михайло. Лишіть їх! Вони сюди не йшли, щоб зараз таки з вами бігати по селі. У них своє діло, а в нас своє.

Катря. Та в нас діла ніякого нема. От аби в хаті не сидіти.

Михайло. Все одно. А на нас ждати муть. Ходім!

Марійка. Але ви не йдіть ізвідсіль! Нам учитель обіцяв музики. Забавимо ся.

Хлопці й дівчата (*відходять на право*.)

Катря. Як легко дівчатам жартувати, поки голова ціла, поки серце не насало ся ще любовної отрути.

Калина. Не називай сього отрутою, Катрусю; се ж чар молодости.

Катря. Кому щастє, тому чар, кому горе, тому жар. А він палить отрутою.

Калина. Ти все ще не можеш перемогти свого болю.

Катря. Ох, се ж і не так легко. Як би не ти, я нині була б може вже на тім світі, ле-

жгала б онтам за городами. Всі були б за мене забули. Одна тільки нещаслива мати лишила ся б сиріткою без надії на поміч на старі літа. І все це через нього.

Калина. Але так не стало ся. Хвала Богу, минуло ся, і все вертає на давню дорогу. Сама ти бачила, як він побиваєть ся за тобою. Кілько разів до тебе приходив і благав, вибачити йому, забути. А ти така безсердечна: не хочеш навіть поговорити з ним до ладу.

Катря. Не кажи „не хочу“, але „не можу“. Як милий Біг, не можу, хоч у хвилі, коли його не бачу, жаль мені його. Як тільки покажуть ся мені на очі, такий жаль стискає мене за горло, що так голосила б, як по небіщикові. Але з усієї сили стримую себе, щоб він не бачив, що в мені дієть ся. *(Сідає на лавку.)*

Калина. Катрусю, не ставай на шляху своєму щастю, не кидай сама собі під ноги колоди, не накладай до серця леду на те тільки, щоб заморозити своє власне щастє.

Катря. Я не хочу того зробити. Тільки ж тут *(показує на груди)* такий пекучий жаль... та так болить...

Калина. Треба його перемогти. Ти нині з пересердя можеш накоїти собі й йому такого лиха, що до смерти жалкувати мєш. Не зривай нитки, що вяже твої молоді літа з пізніщими, бо вони ніколи не вернуть ся. Знаєш, як у пісні співаєть ся. Ану, чи не забула ще!

Катря. О, де там забула! Вона ж для мене зложена. *(Співає).*

Стоїть гора високая,

Попід горою гай,

Зелений гай густесенький,
Неначе справді рай.

Катря й Калина (*разом*).

Під гаєм веть ся річенька,
Як скло вода блищить.
Долиною зеленою
Кудись вона біжить.

Катря (*сама*).

Як хороше, як весело
На білім світі жить...
Чого ж у мене серденько
І мліє і болить?

Катря й Калина (*разом*).

Болить воно і журить ся,
Що вернеть ся весна,
Лиш молодість не вернеть ся,
Не вернеть ся вона.

Катря. Не вернеть ся... Страшно подумати.

Калина. Дятого з нею не жартуй!

Катря (*з жалем*). Чому ж він такий, Калиночко? Адже знає, що люблю його над життя, що без нього хоч топити ся мені. Через що я так занедужала? Просто сказавши, я на роком випила цілу квартиру холодної води, хоч піт із мене лив ся, бо чула, що се мені завадить. Але мені було байдуже. Я хотіла вмерти.

З будинку виглянув **Роман**, та сєйчас сховав ся.

Калина (*добачила Ромача і мимоволі оглянула ся в город.*) Який нерозважний вчинок! Але... він більше, Катрусю, сього не зробить. (*Встає.*)

Катря. Знаєш, Калино, як би се не ти, я б думала, що друга його приворожила красою, богацтвом, любими принадами.

Калина. А мені віриш, Катрусю?

Катря. Вірю тобі, як своїй душі. Та куди ти?

Калина (*пускаєть ся до будинку*). На хвилиночку. Маю щось переказати пані вчительці. Зараз вертаю. (*Відходить до будинку.*)

З городу надходить **Андрій.**

Катря (*почула кроки й оглянула ся*). Ог, се ти?

Андрій (*приходить ближче*). Я. Здорова була, Катре!

Катря. Відкіля ти тут узяв ся?

Андрій. Здалека зачув твій голос і прийшов, щоби ще раз поговорити з тобою.

Катря. Чи справді мій голос приманив тебе в чужий город? Я ж не сама співала. Може знову иньшої шукав, а на иньшу натрапив. У тебе се не тяжко.

Андрій. Ой, яке твоє привітаннє прукре.

Катря. Що тобі по моему привітанню? Стрінеш ся з другою, тай забудеш про нього.

Андрій. Так, так! Застроми мені в серце ще кілька шпичок, бо вчорашніх і позавчорашніх за мало...

Катря. Я віддаю тобі ті самі, якими ти мене тому тиждень почастивав.

Андрій. Катрусю! Змилуй ся! Чого ти така недобра? Правда, я провинив ся. Не скриваю. Та хиба вже й вибачити не можна?

Катря. Що ж тобі вибачити? Ту тяжку зневагу, якої дожила перед тією, що нею ти хотів мене заступити? А знаєш, які муки пережила я за цей тиждень? Знаєш, кілька сліз потекло з моїх очий? Не за тобою, ні! через тебе! За тобою я швидко перестала плакати, але за тими пропадащими годинами щастя й

радошів, що їх перший і останній раз за свої молоді літа зазнала.

Андрій. Катрусю! Не говори, що в останній раз. Вислухай мене! Раз — раз тільки схибив я з простої стежки, раз тільки засліпив мені очі якийсь душний туман. Не знаю, звідки й як він прикотив ся...

Катря. Не знаєш? Я тобі казала. Від твого батенька. Вони напровадили твоє серденько на добру дорогу: до богацького порога.

Андрій. Ні, Катрусю! Саме в цьому ти не по правді судиш. Я провинив ся. Але ж повір мені, що між нами з батьком нема ніякої змови. Він робив поза моїми плечима, не спитавши навіть, що я на те. Своїми звідами осоромив мене перед цілим чесним товариством. Як хочеш, спокутую свою провину, тільки не роби мені кривди таким поганим підзором, що ось то я нікчемний зрадник. Зрозумій мене!

Катря. Що маю зрозуміти? Що тебе до Калини закортіло? Та як би вона не дала була тобі облизня, ти б і до нині крутив ся біля неї... *(Роздратована встає)*

Андрій. Катрусю! Сідай лише! Ти ще не здорова. Може завадити. *(Встає і підступає за нею.)*

Катря. Все одно.

Андрій. Ой, ні, не все одно. Всяку муку переживу, але другої твоєї хвороби не переживу. Зневага, якої зазнав я від тебе, нічим проти того, що пережив я, почувши про твою хворобу. Присягаю ся Богом святим, я не знав, що зі мною дієть ся. Чув, що кохаю тебе над усе...

Катря. Кохаєш... І як довго кохати меш?

Поки батько не викурять твого противника з села та не промостять тобі стежки до любого сердечка?

Андрій. Катрусю! Бій ся Бога! Не катуй мене! Між нами з батьком немає вже нічого. Ти знаєш сама, яка була між нами розмова в понеділок. Пощо ж таке говориш? Коли я через оттой гріх став тобі нелюбий, ненависний, так скажи просто, що не хочеш мене більше бачити. Не грай ся, як кітка з мишею!

Катря. Я тобі вже сказала.

Андрій. І не зміниш того? Катрусю, в останнє прошу тебе: Не простиш мене, ніколи не простиш? Катрусю?

Катря (*вперто мовчить*).

Андрій (*по хвилі рішучо*). Так бувай здорова на віки! (*Швидко повертаєть ся і відходить у город.*)

Катря (*по хвилі душевної борні*). Ні! Так не можна. (*Йде за ним.*) Андрію! (*Швидко відходить на ліво.*)

З будинку виходить **Калина** й **Роман**.

Калина. Пішла за ним. Слава Богу! Тепер хиба не повинно бути перепон їхньому щастю.

Роман. Тішиш ся?

Калина. Ще й як! Вона ж така добра, щира, тай він нічим не заслужив на знебагу. (*Мовчанка.*)

Роман. Так... Значить — се правда! — І з якої речі твої родичі заборонили тобі приходити до мене на науку? Яка сьому причина?

Калина. Так хотіли мама і тато вкінці згодилися. Вчора сказали мені, щоб я вдовольнилася тим, чого до тепер навчила ся, і більше помагала мамі, бо, кажуть, дівчині перш

усього треба привчати ся до господарки, а вже по роботі, скільки стане часу, заглядати до книжки. Та я знаю, що мама не лишать мені ні трохи часу на книжку. А вже щоб до вас приходити, про се шкода навіть думати.

Роман. А що ж ти на се? Не жалко тобі?

Калина. Не жалко? О, коли б ви знали, кільки важких думок пересунуло ся мені через голову за вчера й сьогодні. — Я не повинна була нині заходити до вас, пане вчителю! Я зробила се крадькома. Як би мама про се знали, насварили б не на жарт, а то й вилаяли б.

Роман. І ти не догадуєш ся, звідки в них така нагла зміна?

Калина. Мені здаєть ся, шо то старий Гладун так настроїв їх.

Роман. Гладун? Ага! Тепер розумію. (*Смієть ся.*) Хитрець, неабиякий хитрець! (*Сідає на лавку.*) На оба боки хоче мені пошкодити.

Калина. Він і мені докоряв, що я за багато мудрощів хочу у вас загарбати для себе.

Роман. Но-но! Нічого! Ми почали борню. Вчера мусів я виправдувати ся перед інспектором із суботнішньої пригоди. Думаю, що добре виправдав ся. Але Гладун мені за се певно не буде вдячний. Та ось бачу, що він і мойому щастю підкладає ногу. Тільки ж я не з тих! Свойого щастя боронити му кріпко, (*зриваєть ся і обніма її*) завзято. Не дам його вирвати собі з рук нікому. (*Цілує її.*)

Калина. Ох, пане вчителю... Тут може хтонебудь побачити...

Роман. І що з того? Ти моя, моя! І як довго мене кохаєш, так довго я маю право тримати тебе в обіймах, голубити і цілувати тебе. А ти ж мене кохаєш; ні?

Калина. О, коли б ви знали... Та загадайте мені нині, що хочете, я все зроблю для вас. Хоч би і вмерти для вашого щастя.

Роман. Не вмерти, Калиночко! Навпаки: жити для себе і для мене! Оце моє бажання. (*Голубить її.*)

Калина. Господи, як мені добре біля вас...

Роман (*з натиском*). „Біля тебе“!

Калина. Ні, ні! Поки що нехай буде так.

Роман. Коли ж буде инакше, Калиночко?

Калина. Не знаю... Пізніше... Як привину. Мені нераз якось так ніяково, що трохи не заплачу.

Роман. Чого ж це?

Калина. Так чогось. Страшно мені. Все мені привиджується той метеор із суботи. Я до тепер ніколи його не бояла ся, а тепер бою ся. Не смійте ся! Я стала забобонною: бою ся, щоб метеор не заскочив мене, як я щось страшне, небажане думаю.

Роман. Які ж се такі страшні, небажані думки?

Калина. Бою ся казати, бо ви готові погнівати ся, а я сього не пережила б.

Роман. Хиба ж можна на такого янгола погнівати ся?

Калина. Часом уперта думка вчепить ся та сверликом вертить у голові: Хиба я, мужичка, можу дати щасте йому, образованому чоловікові? Ні, ні! Не перебивайте...

Роман. Що значить: мужичка? А я хиба не з мужицького роду? Адже мій дідуньо працював як віл на клаптику нивки та гончарством промишляв, щоб вигодувати численну рідню.

Калина. Так, але вам треба вченої жінки, з панського роду, що розуміла б вашу гли-

боку душу, щоб не завязала вам свіга.

Роман (*пускає її з обіймів*). Калиночко, чи се твої власні думки, чи хтось тобі їх піддав?

Калина. Так! Мої власні. Тай кому ж їх мені піддавати? Батько й мати нічого не знають.

Роман. Краще скажи: нічого не згадують. Але, що знають, про се будь переконана! Гладун ще в суботу виявив, що скаже дещо таке батькам, чого їм поки що не треба знати.

Калина. Господи! Справді так. Чому ж вони нічого мені не кажуть?

Роман. Якраз їхня заборона приходить до мене на науку говорить усе, що треба. Одначе й нам не можна стояти на місці. До нині (*бере її за руку, веде до лавки і садовить праворуч себе*) ми розкошували краденими любощами. Від нині сього не буде! Всі, кому про се знати треба, мають знати і не сміють ставити перепон нашому щастю! Одначе перш усього скажи мені, Калиночко, чи маєш до мене повне довіре, чи може сумніви вкрадають ся у твою душу? (*Обніма її за стан.*)

Калина. Ні! Я тільки одного бою ся, що я не вміти му дати вам те, чого вам у життю до щастя треба.

Роман. Калиночко! Не завдавай мені жалю такими думками. Я оце вже тиждень маю щасте тішити ся думкою, що ти моя. Я докладно передумав, що роблю, і заявляю тобі: Ти — або ніхто! Раз мої руки тебе обнімали, так нікого більше їм не обнімать; раз мої уста тебе цілували, так нікого більше їм не цілувать. Раз бачив я біля себе янгола, так нікого бачити не хочу. Ти моя радість, щасте і спокій! А вже душі мосі ніхто краще не збагне, як ти. Ти серцем те збагнеш, чого ро-

зум не догляне. Тай хиба ти думаєш, що між паннами можна найти більше глибоку душу, як у тебе? Ні, Калиночко! Там більше блискучої форми, якої за твою ніколи не заміняв би. Я до смерти благословити му ту хвилю, коли ти прийшла до мене за Кобзарем і ми у двійку прочитали „Доле, де ти?“ Тоді я дивився на тебе, як на любе явище, а нині дивлюсь, як на ясний світ моєї душі, і люблю ся тобою, як пишною квіткою, що мягкими пахощами заливає цілу мою істоту. *(Горне її до себе і дивить в її очі ніжно й солодко.)* Я нині не можу собі навіть уявити життя без тебе, моя єдина, неоцінена Калиночко!

Калина. О, як мені тепер на душі, гарно. Ваші слова —

Роман *(перебиває)*. „Твої“, моя доле!

Калина *(несміливо)*. Твої слова се — не вмю сказати того, що чую. Я б вас —

Роман *(перебиває)*. „Тебе“, моя зоре!

Калина *(з усмішкою)*. — Тебе тільки слухала і слухала... Чим віддячу тобі за те щасте, про яке мені ніколи й не снило ся?

Роман. Своім чистим, голубиним серцем і янгольською душею.

Калина. Одно і друге твоє! *(Клонить йому голову на груди. Обоє співають)*

Чарівний світ нових бажань

Ошоломля мене;

Бурливий струмінь почувань

По вік не ушухне.

На безконечний шлях життя,

Мов на весілле йду,

Байдуже, чи рожевий цвіт,

Чи терне там найду.

(Обоє сидять мов зачаровані.)

З правої сторони на вулиці показуєть ся
Швидкий і Гладун.

Швидкий (*ненароком зиркнув через паркан і побачив їх. До Гладуна.*) Зачекайте, я на хвилю скочу до вчителя.

Гладун (*не бачить нічого*). Чого так нагло? (*Побачив їх.*) Еге...

Калина. Мені пора домів. (*Підносить голу.*)

Роман. Ні ще! Заждемо на товариство, а потім підемо обоє. Такий чудовий вечер. Поки що зайдім до покою! (*Обоє обнявшись відходять до будинку.*)

За той час **Швидкий** завернув назад на право, а **Гладун** пішов повільним, нерішучим кроком на ліво.

Зпоза будинку входить **Швидкий.**

Швидкий (*сам*). От до чого вони довчили ся! Я так і думав, що до добра воно не веде. Треба з ним переговорити. (*Пускаєть ся до будинку.*)

З будинку виходить **Роман.**

Сонце кидає останнє червоне промінне.

Роман. А, здорові були, пане голова! Прощу ближче!

Швидкий (*псважно*). Та вже коли ви вишли, то краще поговоримо тут, (*оглядаєть ся*) в чотири очі.

Роман (*збентежив ся*). Так?.. Що ж це за діло таке, що вимагає тільки чотирьох очий?

Швидкий. Важне й не важне діло. Се справа Калини...

Роман. Калини?.. Аг, так... (*Опановує себе.*) Гаразд! Я слухаю. Та може сядете на лавці та закурите? (*Просить сідати.*)

Швидкий. Спасибі, я вже сим разом постою. Тай за папіроску красно дякую!

Роман (*цілком уже спокійно*). Так нехай буде по вашому! Яка ж саме ся справа?

Швидкий. Звичайна. З уваги на добро дівчини я заборонив їй ходити до вас на науку.

Роман. Знаю. І що ж?

Швидкий. Дякую прошу вас, не приймайте її в себе, бо через те дівчина може чого доброго збаламутити ся і звихнути собі житє. Ви знаєте: вона в мене одинока, ми над нею трясемо ся, а не дай Боже що до чого...

Роман (*нервово*). Вибачайте, пане голова, але чи ви тими загадковими словами хочете поставити в тїнь сумніву моє поведенє супротив Калини?

Швидкий. Нехай мене Бог боронить від такого припадку! Я тільки говорю поки що про те, що бачив на власні очі.

Роман. Ви — бачили?..

Швидкий. Так! Перед хвилиєю на цьому місці і думаю, що не відкажете мені права прийти до вас із таким проханням.

Роман. Певна річ...

Швидкий. Нехай се вам, пане вчителю, вистане. Прошу вас, таки сейчас відішліть її домів, і то саму, без вашого товариства, та скажіть їй, що згідно з волею її родичів дальше ви вчити її не будете, отже нехай більше до вас не приходить.

Роман, Пане голова, я того вчинити не можу!

Швидкий. Якто — не можете? З якої речі?

Роман. Не можу сього зробити, бо я вашу Калину покохав над усе і без неї не обійду ся.

Швидкий (*остовнів з дива*). Ви — Калину? Як? Чи мені причуло ся, чи ви жартуєте?

Роман. Бог свідок, що не жартую, а щиро й горячо її кохаю і маю непохитну волю з нею

одружити ся. Думав я сказати вам се у відповідніщу пору, як закон велить. Але коли вже так ялось склало ся, то прийміть мою сповідь нині і, заки рішите справу, не бороніть мені з Калиною сходити ся й говорити.

Швидкий. Та заждіть бо! Я просто нічого не розберу. Як се так? А Калина що?

З будинку виходить **Калина**, а на дверях зупинила ся **Надя**.

Роман. Що Калина? Та нехай краще вона скаже сама за себе!

Швидкий. Слухай, дитино! Як це ти без відома батька — матери даєш волю своєму серцеві?

Калина (*кидаєть ся йому на шию*). Таточку, я сама не знаю, як і коли це стало ся...

Швидкий. І тобі не страшно вязати ся з паном?

Калина. Ні, таточку, нічого мені не страшно!

Швидкий. А чи задумала ся ти над тим, що ти мужичка?

Калина. Таточку, я все передумала і одного тільки бою ся...

Швидкий. Одже таки щось є.

Калина. Бою ся розлуки з милим, бо того я не пережила б... (*Ховає голову йому на груди.*)

Швидкий (*усміхнув ся*). Так он чого ти боїш ся... Ну, заспокій ся! Коли ти вибрала пана вчителя по власній волі, коли він тобі по серцю, так ніхто тебе розлучати не буде, ані я, ані, думаю, мама. Памятай, що з любовію береш із собою в життє зерна щастя або недолі. Нехай тебе Господь заступить від усякої напасти і збереже при добрім здоровлю на довгі літа! За свій вибір сама будеш відповідати перед собою. А вас, пане вчителю,

одно прошу: Коли ви добре передумали свій крок, так нема вже що говорити, коли ж ні, так не вадить передумати, бо саме на вас спаде спора частина тягару, який, борони Боже! вложила б доля на плечі моєї дитини.

Роман. Панотче, я все так передумав, що більше нічого думати. Або Калина — або ніхто! Вона в мене перша, але й остання.

Швидкий. Як так, то я вже своє покінчив. Дій ся божа воля!

Калина. Таточку, любий мій таточку! (*Обнімає його й цілує.*)

Швидкий. Поволи, а то ще задусиш.

Роман. Спасибі вам, панотче, що не по гордили мною ізза сурдута! (*Цілує його в руку.*)

Швидкий (*цілує ся з ним*). Коли сурдут сіраком не гордує, то й ми сурдутом не погордимо ніколи.

Калина (*до Наді, обнімаючи й цілуючи її*). Пані, я така щаслива...

Надя. Моя дорогенька! Я тобі тепер не пані, а просто Надя.

Роман. Так я прошу, панотче, до себе! Тепер хіба нема причини спішити ся.

Швидкий. Та вже! Тепер усе одно. (*Відходять до будинку вперед дівчата, потім мужчини.*)

За сценою починаєть ся гуртовий спів. Смеркає.

Ой, сама ж я, сама

Пшениченьку жала,

Ой, як прийшла до домоньку,

Нема мого пана.

З лівої сторони входять на вулицю **дівчата і хлопці**. Співаючи переходять вулицею на право і заходять поперед будинок на подвірє. Повно в них зелені, а на однім мішку зїлля.

Челядонька у дому,
 Ой, що ж мені по тому?
 Дала ж би я білі ручки,
 Та не має кому.
 Ой, піду я до кімнати,
 Постілоньки слати,
 Постіль біла, стіна німа;
 Ні з ким розмовляти.
 Ой, постіль біленька,
 А стіна німенька;
 Зжаль ся, зжаль ся, милий Боже,
 Ще ж я молоденька!

Мелася. А тих двох уже нема. Не хотіли заждати на забаву.

Михайло. Тобі тільки забава в голові. Краще забирай ся до роботи, бо вечеріє.

Федько. Хлопці й дівчата, тихо! бо йде віт зі Швидкою, та чогось дуже вимахує вітівкою.

З лівої сторони входить на вулицю **Гладун** і **Настя**.

Гладун. Ото ж бо й є! Вони одно до другого трохи задалеко посунули ся. А чим се пахне, самі розміркуйте!

Настя. Так, чи с'як, треба зробити сьому кінець.

Гладун (*махає рукою на право*). А гов, Петре, ходи но сюди!

Безрукий (*зза сцени*). Га? Хто? Я? Чого?

Гладун. Маю про щось запитати. Звідки йдеш?

З правої сторони входить **Безрукий**.

Безрукий. Звідки? З крамниці. Ходив по цигари?

Гладун. А там що за папері?

Безрукий. Та які це папері? Газета й лист.

Гладун (*цікаво*). Який лист? Звідки?

Безрукий. Або я знаю? Великий, з печатками, без штемпля. А звідки він, хто його зна!

Гладун. Покажи!

Безрукий. От тобі й на! Або ви директор, аби я вам давав листи?

Дехто з гурту (*захіхотав*).

Гладун (*побачив їх*). Іди ти, теляча голова! Шезай!

Безрукий. Раз кажете: бараняча голова, то знов: теляча. Тепер я й сам не знаю, яка в мене голова.

Гурт (*зареготав ся волосніще*).

Гладун (*лихий*). Щезни, ти, доробало порохняве!

Безрукий. Тільки доброго й чую від вас. Спасибі й за це! (*Відходить на право.*)

Гладун. Тьфу! Шкільне помело.

Настя. Та нащо вам здав ся той лист?

Гладун. Як це той, що мав прийти, то не дуже він буде до смаку вчителєві.

З будинку виходить **Надя**.

Надя. Дівчата, не видно там де Безрукого?

Параня. А от саме шкандибає та люльку смокче.

Надя. Швидше, Петре, побіжіть но за Швидкою!

Настя (*зза плота*). Та я тут. Не треба бігати.

Надя. О, як добре складаєть ся. Просимо ближче! В нас велике свято. Є Калина й батько, бракує саме мами.

Настя (*здивована*). Мами бракує? Що ж це за свято? (*До Гладуна*). Вибачте! (*Відходить на право.*)

Надя. Побачите. На тамті двері заходіть! (*Відходить до будинку.*)

Гладун (до себе). Що це все має значити? Невже в них дійшло вже до такого кінця? Ні, тут треба скоро розвідати й ділати. (Відходить на ліво.)

Марійка. Ви чули, дівчата?

Всі. Та же чули. Що воно за знак?

Ганя. Певно про науку Калини говорять.

Дмитро. Ага, про науку, та тільки з иньшого кінця.

Ганя. Ти все пусте думаєш.

Федько. Та що тут думати? До науки не треба батька й матери, тай свято тут ні при чім. А коли говорить ся про свято, так воно мусить бути.

Ганя. Та хіба не заручують ся!

Михайло. А як би й так! Хіба не можна їм?

Ганя. Як? Калина з Романом, з учителем?

Марійка. О, коби! Вона ж його так любить.

Грицько. А ти звідки знаєш?

Марійка. Та се кождому ясно, хто на неї дивить ся.

Михайло. Значить, швидше до роботи! Може треба буде вінці вити.

За будинку входить **Безрукий.**

Безрукий. Без мене не починайте, тільки приладьте! Я маю ще поколоти пару ковбків, а то пани на свята не мати муть при чім обіду зварити.

Дмитро. Давайте, Петре! Я вам поможу, а ви вже тут порядкуйте! Де ваші ковбки?

Безрукий. Маєш охоту промахати ся? Ано, махай! Там у шіпчині ковбки й сокира. (До дівчат.) Ану, молотілки! Чого ви там назбирали?

Параня. Що це ви вже доброго слова для нас не найдете?

Безрукий. Або се лихе?

Дмитро (відходить до шопи і коле ковбики.)

Ганя. Які ми вам молотілки?

Безрукий. Такі, що язиком молотять. Ну, (бере зілля в руки) кращого не було? Шкода, що лопухів не понаривали.

Федько. Я ж їм казав: Не рвіть, поки вам Безрукий не скаже, що рвати, а то другий раз пішле на долини. А гадаєте, що їм можна промовити до розуму?

Безрукий. Ну, ти, адукате! Замість них та ти вже підеш.

Федько. О, де я! Мене підошви болять, тай запятки попідбивали ся.

Параня. Наженіть його, Петре, наженіть! Він усім нам досолив.

Безрукий. Еге! А опісля плакати меш, що не наговорила ся. Знаю я вас. Гнали б від себе парубків на сто вітрів, а самі бігли би за ними на тисячу, одна поперед другої, аж би язики повисолоплювали з утоми.

Парубки. Славно, Петре! Їй Богу, по козацьки.

Дівчата. Погано! Дуже погано! Не хочемо на вас дивити ся. (Сміх, гамір, реготня.)

З городу входить **Гладун.** Всі втихли.

Гладун. Хлопці! Не було тут між вами Андрія?

Михайло. Ні, не було. Тут самі косарі та сапальниці.

Гладун. Платні, чи безплатні?

Михайло. А для громадського уряду не все одно, які?

Гладун. Ого, і в тебе бачу ротик на завісах,

З будинку виходить **Роман**.

Роман. Хлопці й дівчата, покиньте роботу! Безрукий зробить і без вас. Прошу до світлиці! (*Побачив Гладуна.*) А, й пан начальник! Що стало ся, що зайшли на шкільне подвірє? Чи до мене з ділом, чи за чим шукаєте?

Гладун. Ні, я шукав Андрія між хлопцями.

Роман. Так... Значить, часу у вас найдеть ся. Що ж! Попрохав би я вас до себе на святочну вечеру, та тільки не знаю, чи не погордите, бо моє свято повязане з таким обрядом, що може вам завадить на шлунок...

Гладун (*зрозумів його глузи*). Ще побачимо, кому з нас ваше свято завадить на шлунок. Нехай тільки прийде урядова відповідь на мою жалобу на вас за зневагу при урядованню...

Його піднесений голос спонукує всіх вийти з будинку. По одному виходить **Надя, Наталя, Калина, Швидкий**, а в кінці **Настя**. З шопи виходить **Дмитро**.

Роман. Не турбуйте ся, пане начальнику! Я вчора був там, де й ви, і на домаганне влади представив справжній образ вашого суботнішнього урядування в ночі на леваді. І оце саме дістав я відповідь на нього. (*Виймає з кишені лист.*) Маєте охоту прочитати? Се той самий, якого ви допоминали ся в Безрукого. Зрештою до вас прийде осібне письмо в тій самій справі. Я тільки вам скажу, що ваша жалоба на мене пішла до коша.

Гладун. Як? Що? По якому?

Роман. Таки так, як чуєте. Пішла до коша.

Наталя. Синку, так знову була напасть на тебе? Як я вгадала...

Роман. Ні, матусю! Нічого там такого не було. От вам лист від інспектора! Решта розкажу опісля. *(Дає Наталі лист.)*

Гладун. Але ж я на таке не позволю!

Незамітно з городу входить **Андрій і Катря.**

Роман. На яке не позволите?

Гладун. Я ще раз поїду, я представлю цілу вашу зручну, на око невинну роботу між парубками й дівчатами; я вас мушу усунути, бо ви мені деморалізуєте село. Ви вчите буйности, непослуху, ширите розпусту, бунтуєте людий...

Роман. Пане начальнику, шкода заходу! Хоч би ви поставили ся цапки, то я таки вам на здоровлечко тут лишу ся й робити му дальше те, що робив досі, хоч і як воно вам не до вподоби. Все ж таки я сьогодні до сварки не маю охоти, бо в мене, бачите заручини.

Гладун *(зчудовано).* Що? Заручини?!

Роман. Еге ж!

Гладун. Як? З ким?

Роман. Таки так! З Калиною Швидкою *(Бере її за руку.)*

Всі *(дають вислів своєму живому здивованню та вдоволенню).*

Гладун. Як? Пане Швидкий! Ви ж обіцяли...

Швидкий. Правда... Обіцяв, що як Калина вибере вашого сина, так я не стану їй виборіві впоперек. Коли ж вона вибрала пана вчителя, так я мушу тільки згодити ся на нього. Проти волі своєї дитини не буду торгувати її долею.

Гладун. Та се не може бути! Насте, що

ви на се? Ви ж говорили, що все уложиться гаразд. А тепер що?

Настя. Як же мені ділати проти волі дитини й чоловіка? Не годить ся.

Гладун. Он що! Але бешкет учинити, обдурити мене, знеславити Андрія...

Андрій (*виступає наперед*). Тату, я вже вам раз ясно сказав: Не говоріть за мене, я сам за себе говорити му! Я вас не просив висватати за мене Калину. Ви знаєте мої думки про сю справу дуже гарно. Нині я тільки при всіх оцих свідках вам скажу, що в нічому не уступлю зі своїх бажань. Не хочу, щоб ті, з якими доведеть ся мені жити, думали про Андрія Гладуна, що він нікчемник, що на нього з нічим не можна здати ся. Ось вам та дівчина, (*бере Катрю за руку і веде перед Гладуна*) з якою хочу жити чесним шлюбом, як чоловік із жінкою. Тут перед усіми прошу вас ув останнє: Благословіть нас на щасливе життє!

Гладун. Сину, що ти наговорив? Та я ж тобі добра хочу, тільки добра, а ти в нерозумі своїм стаєш проти батька.

Андрій. Тату, я ліпше бачу своє добро, бо в мене молода душа й серце. Від свого я не уступлю за ніщо!

Гладун (*зломано*). Бодай би я був не дожив тієї хвилі, коли мій син став проти мене!

Андрій. Не проти вас, тату, став я, а тільки бороню свого права на свободне життє.

Гладун. Роби, як знаєш! Все одно. Даю тобі волю, та свого серця не дам тобі ніколи. (*Виходить на ліво*).

Швидкий. Усе гаразд! До весілля погово-

римо ще з батьком, то він і злагідніє. (*До Романа.*) З часом і з вами помирять ся.

Андрій (*до Романа.*) Дозвольте, пане вчителю, повіншувати вам усякого добра і щастя. Я не завсіди був супроти вас таким, як повинен; ддятого прошу вибачити...

Роман. В нічому мені вам вибачати. За ваші щирі слова прийміть у заміну такі ж самі щирі бажання усього найкращого! А на знак повної згоди давайте, поцілуємо ся. (*Обнімають ся.*)

Всі (*вдоволено.*) Оце так! Славно!

Катря (*до Андрія.*) Тепер Андрійку, я знаю, що ти мій і ніхто мені тебе не забере.

Андрій. Ніколи, Катрυσю! (*Горне її.*)

Калина (*до Романа.*) Як усе дивно складаєть ся. А серце на radoщах росте і трoхи грудий не розірве.

Роман. Моя ти, золота! (*Ловить її під рамя. До людей.*) Ану, гостеньки мої любі, прошу до покою! По вечері забава з нагоди щасливої злуки чотирьох сердець у дві пари.

Михайло. Все, що тут на наших очах склало ся, таке несподіване, що я не знаю, як нам бути на цьому святі.

Наталя. А хйба як? По свойому, по звичайному.

Роман. Ми серед вас і з вами живемо, ми й радувати ся з вами хочемо по вашому.

Михайло. Як так, то ми на radoщах перш усього привитаємо вас піснею по нашому звичаю. Ану, товариство, між себе молодих, і „щиглика“!

Укладаєть ся група з обома парами в середині, Наталею, Надею, і Швидкими біля будинку, і Безруким з люлькою в руці за лавкою. Дівчата й па-

рубки взявши ся за руки при пісні виконують легкі ритмічні рухи.

Дівчата й парубки (співають).

Щиглик оженив ся,
Щиглик утратив ся,
Оженив ся, утратив ся
Тай жінки не має.

Взяв собі синичку,
Воробця сестричку,
Славную, вдатную,
Хорошую птичку.

Дружко соловейко
Щебече раненько,
Зозуленька за свашечку,
Тай все хорошенько.

Іде єндик з току,
Наїв ся пшениці,
Сидить дрофа коло печі,
Пече паляниці.

Воробці музики,
На той час підпили,
На той час, на годину
Дива наробили,
А ворони, старі жони
Коровай місили.

А перепеличка
Хату замітає,
Сидить сова за столом,
Скоса поглядає.

А орел староста,
В нього думка проста :

Заняв гуси із подвіря
Тай на Дунай просто.

Михайло (*говорить*).

Нехай ваша доля
Цвітом процвітає,
Нехай вашу хату
Добро не минає!

Хай у вашім дворі,
В стайні та в оборі
Множить ся худібка,
А зерно в коморі!

Дівчата (*обкидують обі пари пахучим зіллям і квітами*).

Дай, Боже, з роси і з води
Тай заступи від усякої біди!

Безрукий (*втира рукавом очі*). Ех, Господоньку, слава тобі, що дав дожити і побачити їхню долю! Пане директор! (*Іде до нього*.) Дайте й мені потішити ся вами, дозвольте вашу руку! (*Бере за руку і хоче поцілувати. Роман боронить*.) Не бороніть мені її поцілувати. Вона тільки доброго мені зробила. (*Цілує його руку*.) Ех, ще на весілля вам на віват заграти, тай нічого більше душа не хоче.

Роман. Сього, Петре, ніхто вам не заборонить. (*До всіх*.) Мої любі гості й товариші! Завдяки вам переживаю нині такі гарні хвилі, які людина переживає звичайно тільки раз у життю. І в таку хвилину, оцього чарівного вечера, я скажу вам одно своє бажання: Хочу бути ваш і жити серед вас і працювати для вас і разом з вами. Приймете мене?

Голоси. З радості душі! Ви наш! Ви все були наш!

Наталя (*іде до нього*). Люба моя дитино!
(*Обнімає й цілує його в чоло, потім обоїх з Калиною горне до грудий.*)

Михайло. Давайте, товариші й товаришки, зтягнем пісні нашого товариша, дорогого пане вчителя!

Всі (*з одушевленням*). Так! Пісні нашого пана вчителя! (*Співають.*)

Час несе нову годину,
Ладить нам удари;
Гей, гуртуймо ся в родину,
Позабудьмо свари!

Не на дурно нам у груди,
Гордо серце беть ся;
Вже над нами клятий воріг,
Більш не насміеть ся.

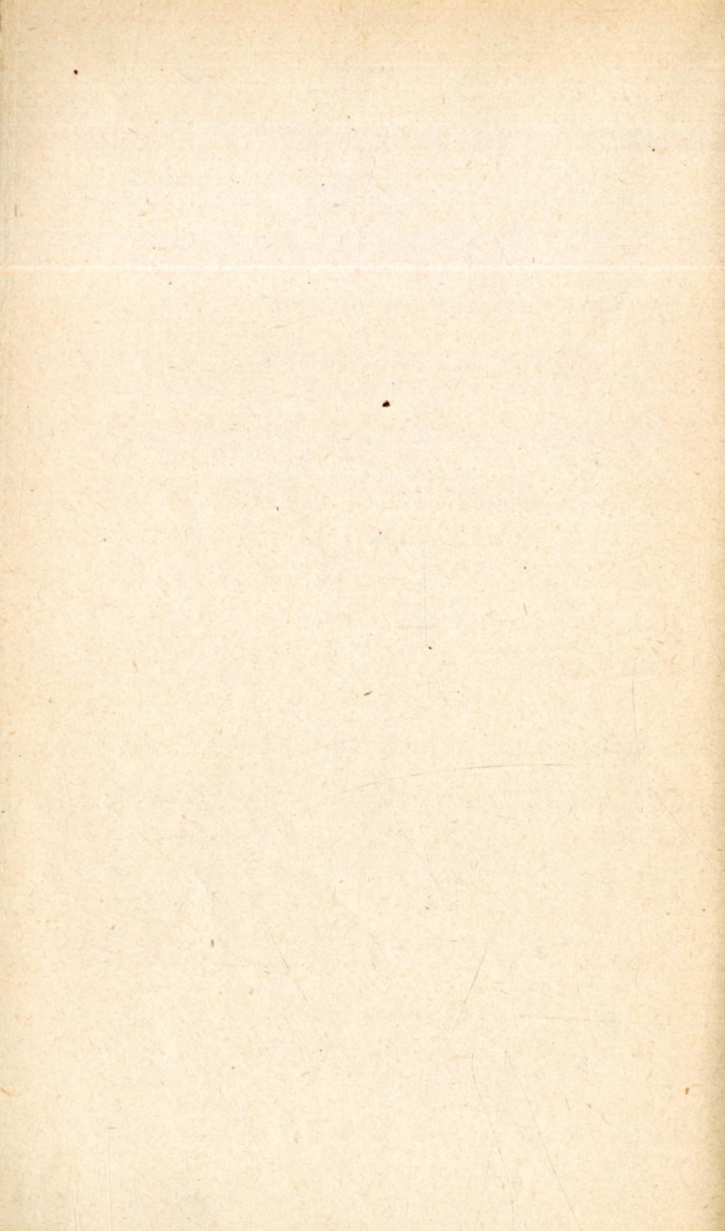
Нам байдуже, чи погасне
Сонічко над нами,
Чи надія запалить ся
Ясними вогнями.

Гей, гей, хто в неволі
Не бажає пропадати,
Гей, гей, для родини
Нумо хату будувати!

З а с л о н а.

Коломия, цвітень — май 1919 р.

Того самого автора появила ся!

1. **Хвилини.** Збірка поезій.
2. **Розладде.** Драма в 4-х актах, нагороджена на конкурсї краєвого Виділу у Львові 1911 р.
3. **Історичні поеми Тараса Шевченка** зі вступом і примітками.
4. **Козаччина в поезії Тараса Шевченка.** Наукова розвідка у „Звітї“ коломийської української гімназії за рік 1913/14. (Появиться осібною книжечкою між дальшими випусками Заг. Кн.)
5. **Кай Саллюстій Крісп: Змова Катиліни.** Переклад з латинської мови зі вступом і примітками.
6. **М. Туллій Ціцерон: Бесіди проти Катиліни.** Переклад з лат. мови зі вступом і примітками. (Друкується.)

Львів. Бібліотека
АН УРСР

~~БІБЛІОТЕКА
НАУК. ТОВАРИШТВО ШЕВЧЕНКА
Львів~~

I
И 64.200

Загальна Книгозбірня

видала до тепер отсі книжечки:

1. **Історичні поеми Т. Шевченка** зі вступом і примітками Д. Николишина.
2. **Шевченкові Гайдамаки.** Критичний огляд. (Приготовляеть ся.)
3. **Т. Шевченко: Гайдамаки.** Текст. Примітки подав І. Шпитковський.
4. **Д. Николишин: Хвилини.** Поезії.
5. **Кай Саллюстій Крісп: Змова Катиліни.** З латинської мови переклав і пояснив Д. Николишин.
6. **Марко Туллій Цицерон: Бесіди проти Катиліни.** З лат. мови переклав і пояснив Д. Николишин. (Друкуеть ся.)
7. **Михайло Роздольський: Теорія драматичного мистецтва** (приготовляеть ся.)
8. **Д. Николишин: Маєві акорди.** Картина у трьох діях.

Головний склад у склепі Видавничої Спільниці українського учительства в Коломиї.

2578/8
Науковий глос. іст. Мєвчєнка
у Лєвєвє.
АН. УРСР
Загальна Книгозбірня ч. 8.

Дмитро Николишин.

МАЄВІ АКОРДИ.

Картина у трьох діях.

КОЛОМИЯ, 1919.

З друкарні Вільгельма Бравнера в Коломиї.

ч. 8. Д. Николишин: Маєві акорди.